

Eléó Fontova

"Bertoldino,"

Farsa en quatre actes de

FREDERIC SOLER (Pitarra)

JOSEP FELIU I CODINA

JOAN MOLAS I CASAS

Dugues Pessetes

Bonavia i Duràn. - Impressors

Carrer Boqueria, 20. - Barcelona

«BERTOLDINO»

“BERTOLDINO,”

FARSA GROTESCA EN QUATRE ACTES I EN VERS

ORIGINAL DE

FREDERIC SOLER (PITARRA)

JOSEP FELIU I CODINA

JOAN MOLAS I CASAS

*Estrenada en el Teatre Català (Romea) el dia 8 de Maig
de 1887.*

PRIMERA EDICIÓ

BARCELONA

CASA EDITORIAL DE TEATRE

BONAVIA I DURAN - Impressors - BOQUERIA, 20

1915

Ningú podrà traduir ni representar aquesta obra sens permis de la SOCIETAT D'AUTORS ESPANYOLS, que es la única encarregada d'administrar-la, i amb ella deuràn entendres tots els teatres i societats particulars que vulguen representar-la.

Queden reservats tots els drets.

PERSONATGES

Marcolfa
La Reina
Palmira
Dominga
Prudencia
«Bertoldino»
Hermini
Rei
Duc
Comte
Enric
Estornell
Sastre
Hortolà
Metge
Capità

*Guardes, Cortisans, Ugiers, gent de poble,
gent de palau i acompanyament*

*La escena passa a la Cort d' un país imaginari
i a ses immediacions. Epoca 16...*

Dreta i esquerra, les de l' actor

Digitized by the Internet Archive
in 2015

ACTE PRIMER

Una cambra d'estudi en el paláu del rei, amb biblioteca, calaveres, sibeques, quadres d'escarbats, antigüetats, pedres minerals, telescopis, màquines neumàtiques, etc., etc.

QUADRO PRIMER

ESCENA PRIMERA

HERMINI *i el* COMTE

COMTE   Al demés, sí, sabi Hermini;
              heu pescat una gran ganga.
              ¡Conseller del rei! Pot dir-se
              que heu tret el bè.

HERMINI   He tret la llana
              del clatell del rei, quan era
              sols aprenent de monarca,
              i ell al fi sab regoneixe
              que 'ls meus serveis li mancaven.

COMTE   ¿I per què dièu que us va treure?

HERMINI   Per una grossa rucada.
              Va vení'l rústic *Bertoldo*,
              que ara ja es llavó de malves,
              i com que amb ses agudeses
              va guanyâ'l cor del monarca,
              resultà que aquest va dir-me

que'ls meus consells li sobraven,
perque, amb les clares ideies
que l'agut rústic li dava,
ja'n tenia prou pe'l gasto
de regî'l regne i sa casa.

COMTE

¿I heu cobrat la cessantia?

HERMINI

He cobrat tota la paga.

Ja se sab que a les Corts, Comte,
cobra més quí menys treballa.

COMTE

Pero ara, mort en *Bertoldo*,
ja tindreu feina.

HERMINI

I molt llarga.

Jo só un sabi universal,
de fecunditat tan rara,
que per servir reis i prínceps
puc ben dir que só la nata.
De tot lo del mon sé un poc
i de res del mon sé massa.
Tracto un xic de les estrelles;
sé ballâ una contradança;
bufo passador la trompa;
puntejo un xic la guitarra;
parlo set o vuit idiomes;
só mestre de numismàtica,
i la física i la química
sont les meves grans palanques.

COMTE

Pero, ara, bé aneu d'astròleg.

HERMINI

Es la feina que faig ara.

Aquesta nit he observat
el curs de la vía làctea,
i jo, en tractant amb estrelles,
vinga paparina llarga;
túnic vert, mermell i negre
i cabellera de cànem.

COMTE

¿Es dî, doncs, que, amb el que veig,
vós teniu roba variada?

HERMINI

Roba i físic adequat

per cada feina que'm paguen.
Duc barba, per fer d'astròleg;
per fer de sabi, tinc calva;
soc curt de vista, per veure-hi;
tinc el nas fort per les gafes,
i si convé, 'l pel em creix,
perque tinc una pomada.

COMTE

Ja es prou barrinar.

HERMINI

Calculo;

com que sempre 'l just m'agrada...
per fé'l sabi, vaig de greg;
d'Hércules, per fer gimnàstica;
duc barretina d'estamp,
per ser mestre de quitxalla,
i per ensenyâ 'l *minuet*,
gresol, casaca i espasa.

ESCENA II

Els mateixos i ESTORNELL

ESTOR. Que Déu me'n quart de vostès.
HERMINI Hola! ¿Ets tú, cap de carbassa?
ESTOR. Vinc aquí amb aquests minyóns
per a preparar la taula.
COMTE Pero bé, veïàm, digueu-me.
¿Què hi fem en aquesta cambra?
HERMINI Veig que la pregunta indica
no saber res del que passa,
i us ho diré. El tal *Bertoldo*,
'sen a les immortals ansies,
va otorgâ sont testament
a un notariot camàndula.
Era, 'l tal, de la vellura,
i, tenint lletra poc clara,
va fê unes potes de mosca
que 'll sol les desenredaba;
mes, de prompte, va morir
ofegat d'un atac d'asma,
al mateix punt que 'n *Bertoldo*
també a Déu donava l'ànima,
i llavors es va trovar
el nostre estimat Monarca
en que, trovant testament
amb obligacions dictades,
no sabia com llegir-lo
per ser la lectura opaca.
Allavors fou quan, de mí
tenint bona recordança,
em va dir que aquí vingués;
vaig ocupâ aquesta cambra;
vaig descifrà 'l patracol
sense perdre una paraula,

i avui com avui estic
amb la cosa preparada;
de modo, que sols espero
que an aquí vinga'l monarca,
per llegí al punt d'en *Bertoldo*,
la voluntat sobirana.

COMTE
HERMINI

Sobirana?

Sí, sens dupte;

perque'l rei, per tant sagrada
té la voluntat del rústic
que an aquí l'aconsellaba,
que vol que tot quant ell mani
es compleixi sens cap falta.

ESTOR.

I es tant al peu de la lletra
el que'l sabi Hermini parla,
que ara, estant-me al cementiri,
n'he vist la prova més alta.

Va dí al morir en *Bertoldo*

al rei i a quants el voltaben,
que manaba que sa mort
no costés mai ni una llàgrima.

Que l'home que's mort, reposa;

que'l que reposa, descansa;

i que no'ns deu costar plors

quí està millor que nosaltres.

El rei va jurâ obeir-lo;

i ara, mentres l'enterraben,

com que'l rei veia venir

que li espurnaben les llàgrimes,

vinga allí posar-se a riure,

i fer salts i fer ximplades,

no més per cumplir ben bé

la seva excelsa paraula.

COMTE

Jo crec que'l rei, sabi Hermini,

se'ns torna un xic tarambana.

HERMINI

El que jo us dic: es magnífic;

es un rei d'estar per casa.

ESTOR.

Silenci!

COMTE

¿Què és?

ESTOR.

Que amb la reina
cap aquest cantó s'atança.

ESCENA III

*Els mateixos, el REI, la REINA, ENRIC, PALMIRA
i acompanyament de dol*

REI   ¡Qué Déu vos guart, sabi Hermini!

HERMINI   Déu guardi a sa Magestat.

REI   Ja'l tením mort i enterrat.

HERMINI   Es el més bon determini.

Em teniu per conseller
i us ho vaig dir de seguida:
¿Es mort? ¿Ha perdut la vida?
Doncs que'l enterri'l fossar.

COMTE   Ah! ¿Això vaiu dí?

REI   En tot atina.

REINA   Deixa sorprès el què sab.

ENRIC   Bé, es clar; ¡com que sobre'l cap
hi dú aquesta paperinal

REI   Ah! Si an al comensament
de tení en *Bertoldo* el mal,
jo arribo a fer més cabal
del vostre grandíós talent...
pero, res... van comensar
la santa de Badalona;
un metge anglès, que's persona
que sembla que ha de curar;
un pastor dient parenostres...
res... ¿Què hi farèm? ¡Ja està fet!
Jo... Ah; no, no. Riem... Pobret!
(Tots riuen.)

HER.   ¿I així de dol donèu mostres?

REI   Així; ell ho va manar
pocs moments ans de morir.
Però acabem-ne d'eixir
per què es tart i vull dinar.
¿Havèu descifrat la lletra
del testament?

HER.   Està a punt,
i ara ho llegirèm tot junt
si sa Altesa ho vol permetre.

REI   Sí, per què la gana ataca
i els budells ja'm fan rau, rau.

HER.   Vaig, doncs, ja que aixís us plau,
a posar-me la casaca.   *(Se'n và).*

ESCENA VI

Els mateixos, CAPITÀ i soldats

- CAP. ¡Mirèu-se'l; prenèu-lo!
REI Enrera!
- DUC Allà on só jo, ningú mana.
Ahl Senyor! La sort tirana
em fa obrar d'eixa manera.
- REI ¿La sort? ¿Sabs an a quin punt
vens a demanar clemencia?
An el punt que, per sentència,
voldria veure't difunt.
- ESTOR. (¡Ai, ai, ai, ai! Justament
el trova amb la mosca al nas.)
- REINA Pensèu, Senyor, que'n son càs,
l'enveja 'l feu delinqüent.
- PAL. Perdonèu-lo, jo 'l perdono.
ENRIC Si val el prec de l'Enric,
jo 'l perdono i li só amic.
- REI Doncs jo, 'l perdó no li dono.
I no't perdono, ni dec,
per què'l lloc d'on venim ara,
me exaspera més encara
i sor em fa an el teu prec.
¿Sabs d'on venim?
- DUC ¡Oh, Senyor!
REI Venim d'enterrâ an *Bertoldo*.
Per tú trencat, ja no soldo
mai més el meu bon humor.
Venim de portâ al fosal
l'home a quí tú has pres la vida,
perqué, amb la rabia atrevida,
li vas tota enmatzinar.
Oh! Però per què tú miris
que abatent-lo baix la llei,
sols has fet que 'l cor del rei
tingués per ell més deliris,
sàpigues que 'l funeral
ha estat festa tant sumptuosa,
que anar com ell a la llosa

sols ho fa un princep reial.
De primer, la marxa obríen,
a cavall, sis batidors,
que eren el cuiners mellors
que an ell a taula 'l servien.
Després, seguíen els nanòs
tots amb glassa an el barret.
Després, a dalt d'un burret,
les sabatilles, els vanos
amb que's ventava a l'estiu,
i, ultimament, els gegants
portant dol an els turbants
per dà a la festa atractiu.
Després seguía a n'això,
ell, mort, amb el carro-mato,
quatre ploraners, barato,
per qué han rigut de debò,
i a darrera 'l carro aquest,
l'ase que ell va dur de casa,
—perqué l'ha plorat fins l'ase; —
no més que tú has estat fret.

DUC
REI

No hi tornarè més, Senyor.
Vés; no hi ha perdó per tú.
Al revés, càstic més dû
vull donar-te i més dolor.
Ara an aquí 'l sabi Hermini
va a llegir el testament
d'aquell rústic excel·lent,
i jo he fet el determini
de que tú, per què d'enveja
morís an aquí mateix,
sentís el que se'm llegeix,
amb el fet que't neguiteja.

REINA.
REI

¡Oh, Senyor!
Ni una paraula.
Després d'això, desterrat.

ESCENA VII

Els mateixos i HERMINI

*Amb un protocol sota 'l bras i vestit de
Notari.*

HER.
REI

Senyor; ja estic preparat.
Doncs, mut tothom, i a la taula.

(*Hermini s'asseu a la taula que amb candelabres i convenientment s'ha indicat a l'hora. El rei a l'un costat, la reina a l'altre, i tots els demès fent rotllo amb les cadires*).

- HERMINI «En nom de Déu tres i hú,
malalt i estant en dejú,
perque veig quan ja me'n vaig
que'm moro d'un empapaig,
otorgo'l meu testament
an el notari present,
que ho es de totes maneres
perque es vell i porta ulleres
per veure millô a la gent».
- REI (Ja amb això's veu la cordura
d'aquell rústic sens igual).
- DUC (I jo hi veig l'home fatal
que va fer ma desventura).
- HERMINI De primer i avans que tot
declaro, sens mentí un mot,
que jo no tinc més parent
ni parentiu ni adherent
que una dòna i un meu fill
que viuen sens cap perill;
ell, herèu, i muller ella,
que per ser, com es, famella
té un caràcter molt senzill».
- REI Oh! ¡Gran sort! Té descendencia.
- REINA Ja aixís el dolor em passa.
- DUC (Si'l noi es bé de sa rassa
ni esperar dec la clemencia).
- HERMINI Marcolfa's diu ma muller
i viu al poble primer
que's trova eixint de la Cort;
el meu fill, que no es fill bort,
Bertoldino's diu de nom,
i an allí'l coneix tothom
perque a tots dona treballs,
i inquietant polles i galls,
bèns i vaques i gallines,
té baralles amb veines
i arma grans tarrabastalls».
- REI Deu sê aixerit com son pare.
- REINA Oh! L'havèm d'anâ a cercar.
- HERMINI Segueix ara el disposar.
- REI Sí; callèm un xic encara.

HERMINI «Dels meus bens i propietats,
deixo'l ruc an al meu fill,
deixo a la dòna els remats
i l'olvit an als ingrats
que m'han posat en perill.
Item més: deixo'l barret
a qui no tingui rê al cap,
perque, 'l que hi té, si té fret,
com que ja té'l clatell net
massa que guanyar-se'l sab.
Les calses tot de seguida
les deixo a la dòna, sort
que temps ha per tenir crida;
si no les va dû en ma vida
que les dugui sent jo mort.
Item. Deixo una sabata
a persona poc devota,
perque, a la que ja es beïata,
com que, anant descalsa, 's mata,
no li manca això ni bota.
L'altra, si an al balcó's posa,
com les dos obertes son,
riurà allí i no farà nosa,
i, quan no hi faci altre cosa,
serà jo que'm ric del mon.
De la Palmira i l'Enric
vareig dir, per bromejar,
que'ls vaig fer casar a Vic;
doncs si ho vaig dir, me'n desdic,
i el rei els ha casar.
An al Duc, perque es un ruc,
que'l deixin en llibertat;
com que mort veure'l no puc
i ell ja no té suc ni bruc,
prou càstic té sent malvat».

REI Oh! No, no puc consentir-hi.
DUC Per pietat, feu-ho, Senyor.
REI El manà això fou deliri.
REINA Feu-ho, perque al cementiri
no perdi ell el bon humor.

HERMINI «Demano que se m'enterri
a sota d'un presseguer,
perque aixís, sense que m'erri,
quan jo amb un arrel m'aferrí,
préssecs bons li faré fer.
Aixís ni mort seré inútil

com molts gandulots ho son
que viuen amb pretest fútil;
l'home honrat té de ser útil
fins quan es mort, an al mon.
La Marcolfa, si casera
tingués, que's torni a casar;
que la dòna es marrullera
i, en privant-li una fal'lera,
es quan més la vol lograr.
En quan als meus ossos, manya
deu-vos per fer-ne botons,
i pintes per tot Espanya...
per fer-ne tintés de banya
la dòna sab si son bons.
Mireu-vos en tot d'entendre,
perquè ser útil m'agrada,
pe'l lloc on se'ns puga pendre,
i, quan no altre cosa, cendra
puc servir per la bugada.
Deixo al rei el bon concell
de que estimi molt al poble;
al poble, que'l vulga an ell
i que tinga bon cervell
entre mig dels dos el noble.
I mentres tots el bolero
ballèu, malalts i amb saïut,
siguèu bons com convé ser-ho,
i adeu siau, mentre us espero
an al camp de la quietut.
No vull mai que ningú plori
pensant en la meva mort,
puig un ruc deu ser quí ignori
que si es trist que un home's mori
el ser ja mort es gran sort.
Si só bò, 'l cel es ma casa;
si dolent, và es vostre anel,
al infern com bala rassa...
no resèu per mí; els brams d'ase
diu que no pujen al cel.
Amb cap clâ i bona memoria
tal mon testament he dat,
que pot ja passâ a l'història,
i aquí pau i després gloria
i Déu m'hagi perdonat».
Ah, ah, ah, ah! Rieu, riguem-hi
per cumplir bé'l testament.

REI

- HERMINI No; espereu-vos un moment
que hi ha una nota.
- REI Tornem-hi.
- HERMINI «Tinc por que'l meu *Bertoldino*
es molt tonto; si aixís fos
jo li marco'l seu *destino*,
que'l rei, que es bò, ja endevino
que'l complirà generós.
Vull, doncs, que per un sol cop
puga demanar al rei
de tot el que tinga aprop
el que vulga, a tot estrop,
i que això's mani com llei.
Advertint, i això's disposa,
per veure si ell sab pensar,
que, si esguerra'l que proposa
ni ell pot demanâ altre cosa
ni el rei li pot tornâ a dar.
Respecte de ma mullê
Marcolfa, no faig cap deixa;
es vivaratxa, i com sé
que de tot s'ix sempre bé,
ja us ho dirà ella mateixa».
- REI Oh! S'ha vist mai més cordura,
més discreció, més sabê...
- REINA I pensèu, senyor rei.
- REI Rê
més que complir la escriptura.
El Duc llest i en llibertat.
- DUC ¡Ah; gracies, gracies, Senyor!
- REI La Palmira'l seu amor
lograrà casant-se aviat
amb l'Enric...
- ENRIC ¡Oh gran ventural!
- PAL. ¡Gracies, Senyô!
- REI I vós i ell,
sabi Hermeni, l'Estornell
que servir-me bé procura,
anirèu a la montanya
on ja trovar endevino
aquest jove *Bertoldino*
per qui'l rústic tant s'afanya.
- REINA Oh! Sí, aneu-hi de seguida.
- HERMINI Déu no'ns donga altres treballs;
doneu-nos rucs i caballs
i marxarèm de seguida.

REI   ¡Burros en el meu reialme!
COMTE   Burros rai, per tot n'hi ha.
REI   Disposeu-vos a marxâ;
                 no vos ho prenguéu amb calma.
                 Per posar-ho a punt de solfa
                 ton mon tresor vos destino,
                 i vinga aquí en *Bertoldino*
                 i sa mare la Marcolfa.
                 Anèm, reina.
REINA   Anèm, Senyor.

ESCENA VIII

Els mateixos, menys el REI i la REINA

HERMINI   Ja ho sentiu; fer l'equipatge
                 i al moment emprendre'l viatge
                 per servî al rei amb honor.   (*Se'n van*)
ENRIC   ¡Oh, Palmira! Son cor bô
                 ditxosos ens fà.
PAL.   Es veritat.   (*Se'n van*).
DUC   Torno a estar en llibertat,
                 i això serà si ho vull jo.   (*Se'n va*).

QUADRO II

Carrer curt

ESCENA PRIMERA

DUC *Aviat* ESTORNELL

DUC   Bé; ja soc lliure com l'aire;
                 pero sec, pobre i pelat,
                 i el ser Duc i desempleat,
                 francament, no dona gaire.
                 I jo que só un diplomàtic
                 que hi fet trontollar la terra
                 ¿no sabré armâ en el mon guerra
                 com sempre he fet sistemàtic?

- ¡Vaja si ho faré! L'amor
tindrè de nou, si a mí'm plau,
i de nou en el palau
seré sol, amo i Senyor.
Còm? ¡Oh, còm! Aquí es on jo
trec de nou manyes i trasses.
Jo't conec sort, i quan passes
quí no't pren mereix bastó.
- ESTOR. ¡Ai, ail Senyor Duc ¿sou vós?
DUC ¿Ets tú? Vens bé, bona pessa.
ESTOR. No perque un hom va depressa
i vós sou molt enfadós.
- DUC ¿I això, doncs? ¿Per què ets aquí?
ESTOR. Perque he anat a portar
baguls pe'ls que hem de marxar
a cercâ 'l rústic allí.
- DUC Ah! ja; a cercâ en *Bertoldino*.
ESTOR. I sa mare la Marcolfa.
Ja tot està a punt de solfa.
Baguls, regalos, tocino,
si hem de brenar pe'l camí,
ventalls per si'l sol fà pena,
i una brau bossa ben plena
de ducats per fe'l vení.
- DUC ¿I an aquí 'ls has d'esperar?
ESTOR. An aquí.
DUC Doncs, esperèm.
i, mentres ho fas, parlèm,
per si amb tú'm puc arreglar.
- ESTOR. ¿I què volèu?
DUC Ben aviat
serà dit i sens fer broma.
Mira, Estornell. ¿Vols ser home?
- ESTOR. Oh; això rai.
DUC Home acabat.
ESTOR. No'm manca res, gracia a Déu.
DUC De peçes del teu còs, no;
pero't manca posició
i estat digne del nom teu.
¿T'agradaría, de promte,
posar-te a senyorejar
i no haber de basquejar
per si'l sastre't porta'l compte?
¿T'agradarà, amb pluja o neu,
com Senyor de noble sang,
amb cotxe esquitxar de fang

- ESTOR.
DUC
- an als que vagin a peu?
Home, si que'm complauria.
¿T'agradarà que, sent ruc
com mil que citar-te'n puc,
tothom et tracti d'Ussia
i Excelentíssim i Don,
i vinga d'una vegada
saludo i gran barretada,
i dormir bé, si tens són,
i dà al lacaio sumanta
si com cal no't vol serví,
i a les deu del dematí
llevar te quan el porc canta?
- ESTOR.
DUC
- ¿Si m'agradaria, dièu?
Doncs obeheix-me de seguida
i ets una persona llúida
de des de'l cap fins al peu.
- ESTOR.
- Anèm! Bah! Fugiu d'aquí.
¿Jo sé igual que un noble vell?
¿Jo que sols só l'Estornell?
- DUC
- Per ço pots arribà a lluhí.
An al mon, qui la sab llarga
del damunt es treu la carga
sabent ser net de clatell;
i el que sense cap peresa
sab portar-ho amb prou destresa
se li diu que es *estornell*.
¿Vèus un que ara ja es ministre
no sabent per quin registre
va arribà'l lloc on es ell?
Doncs ja ho és, i era un pabana
i mai més patirà gana,
perque ha estat un *estornell*.
¿Vèus un que ara cada dia
té de la pescateria
llus, aurada o bon pagell?
Doncs es un que ha tingut traça
i ara es mostaça de plaça
perque ha estat un *estornell*.
¿Vèus aquells casats bons mossos
que'l marit fà uns ulls molt grossos
quan hi và un ricatxo vell?
Doncs es un que, fent el maula,
té bon vi i faisans a taula,
perque ha estat un *estornell*
¿Vèus un vista de Duana

que's moria avans de gana
i ara'l tall millô es per ell?
Doncs es un que an al *resguardo*
si convé no vèu un fardo,
perque ha estat un *estornell*
¿Vèus la casa que construïda
surt un tròs fora de mida?
doncs es d'un regidor, que ell
feu votar-se, sent un ase,
i ara té més gran la casa,
perque ha estat un *estornell*.
Creu-me i deixa't de rucades,
les coses ben encertades
les fan els nets de clatell,
i soldats, frares i monjes,
amb uns ulls com unes tronjes,
si'ls hi vèus lluir la pell
no es perque sens fe'ls agravis
siguen rics, valents i sabis
per fê un cove o fê un cistell,
sino perquè, astuts, fins, llestos
i amb intents ben manifestos
de portar-se com gats vells,
han tingut l'honra per faula
i, sabent sempre fê'l maula,
han estat uns *estornells*.

- ESTOR. Carat, si no tingués nyonya
quasi estava decidit
- DUC Creu-me; es el millor partit;
tira per poca vergonya.
- ESTOR. ¿I n'arribaré a ser destre?
- DUC Un deixeble consumat;
perquè, estan-te al meu costat,
ja sabs tú que'n só bon mestre.
- ESTOR. Vaja, doncs, ja està, ¿Què faig?
- DUC Posar-te a les meves ordres
i ans que tot, ves si't recordes
de lo que ara a dir-te vaig.
- ESTOR. Diguèu.
- DUC Tú an al rei serveixes
i'm serviràs també a mí.
Vas veient el què's fà allí
i'm dius tot el què coneixes.
- ESTOR. Bé, vaja; haig de sê un espia.
- DUC No, que té un nom més bonic.
Jo, com a ministre, n dic

un agent de policia.

ESTOR.

Aneu dient.

duc

Després d'això,
al portar ja en *Bertoldino*,
tú comenses amb molt *tino*
a parlar de quí soc jo,
dius que só un sant, m'ecsageres ..

ESTOR.

Pero això es mentida ..

duc

No;

això es sols una ficció.
Home, ¡tens unes maneres
i un dimontri de parlar
més ordinari!

ESTOR.

Endavant.

duc

Després, per seguí'l meu plan,
sempre tens de vigilar.
¿Què't vèus prop un document?
Te'l quedes.

ESTOR.

Això es un robo.

duc

¡Ser lladre, jo!

duc

Noi, no't trovo
prou digne del teu talent.

ESTOR.

¿I això no es un robo?

duc

No.

ESTOR.

Doncs no veig la cosa clara.

duc

Avans era un robo, ara
es... una combinació.

ESTOR.

Oh! Bé, carat! ¡Quina gracia!

duc

Si per tot té un altre mot.
(Bé! Com que'l pobre xicot
no entén res de diplomacia).

ESTOR.

Bé, anèm al cas.

duc

El cas es,
que tú, amb manya, te'ls fas teus,
perque després siguen meus.
Jo m'arreglaré, després,
i un com ja del meu partit
si algún diner se'ls agafa...

ESTOR.

Bé, pero això es una estafa.

duc

D'això se'n diu un ardit
I de fer que amb discreció
siga aixís tot de nosaltres
el que era propi dels altres,
se'n diu ara una anexió.

ESTOR.

Res, res, doncs; paraula dada.

duc

Si obres tú amb prou bon acert

- torno jo a pujà'l poder
i't calses una embaixada.
- ESTOR. ¿I seré ric?
DUC Poderós.
- ESTOR. ¿I estaré bé?
DUC Et feriràs.
- ESTOR. ¿De tant patir?
DUC De tant gras.
- ESTOR. Aviat?
DUC Aviat.
- ESTOR. Demà fós.
DUC T'ho diu el meu vaticini
perque amb manya a tot s'arriba.
*(Comensa a passar la comitiva amb regalos
humoristics i comparses, per a cautivar a
Bertoldino; al fi hi anirà el sabi montant
el ruc de Bertoldo).*
- ESTOR. Mirèu.
DUC ¿Què és?
ESTOR. La comitiva
que marxa amb el sabi Hermini.
Jo me'n vaig darrera d'ell
i jo us serviré amb mes manyes.
DUC *(Veiam ara, Enric, si guanyes
an al Duc i a l'Estornell).*

QUADRO III

*Lloc agrest en la montanya; la casa de Marcolfa
i Bertoldino, a l'esquerra*

ESCENA PRIMERA

MARCOLFA i BERTOLDINO

(Ella, filant; ell, guardant cabres i bens).

- MAR ¡Mira, Bertoldino, mira
que'm tens ja molt recremada!
¡Ja't ben asseguro, fill,
que't sembles poc a ton pare!
Ell tan viu, i tú tant ruc...
Ail! Em fas estar amb ansia.

BER. ¿Però, que no veieu dòna,
que son més maques les blanques?

MAR. ¿I per que més maques siguen
tú, gran ruc, tens de canviar-les
donant-ne dugues de negres
per una sola de blanca?

BER. Jo... Com que son més boniques.

MAR. ¿Pero no veus, papanates,
que siga 'l color que vulgui
el que més convè es la cabra?

BER. Vaja; no ho faré mai més.

MAR. No; però ja ho has fet ara.
Un xicot que li predico,
que li trec sempre la llana,
que'm pensaba ja tenir-lo
sabent-la una mica llarga,
i me'l veig fent el negoci
que fa en Robert amb les cabres.

BER. ¿Què fa en Robert?

MAR. Com tú, tonto,
té les mateixes pensades;
donar-ne dugues de negres
també per una de blanca.
¡Ai, senyor! ¡Qué Deu te'l tornil
No't sembles de rê a ton pare.
Dugues cabres tan hermoses,
negres com un assabatxa...

BER. Massa que ho sé que eren negres.
Per çò vareig canviar-les,
per què va venî i va dir-me...
el pastò amb qui vaig fê'l tracte,
que sent les cabres negroses
poden dar la llet tacada
o bé negra com la tinta,
i jo la llet la vull blanca,
per què ja sabèu que jo
en vull fer matons i nates.

MAR. Un bon refart sense fulles
te'n daría jo, panarra.
¿Es dir que les cabres negres
creus que no fan la llet blanca?

BER. I es clar que no, si son negres.

MAR. Bé, vaja rê; es un tros d'ase.

BER. Oh! I després, jo quina culpa
en tinc si an a mí m'enganyen.

MAR. La culpa de ser tan ruc

i de deixar enganyar-te.
Vina aquí, vina una estona
mentres pasturen les cabres
que't vull predicâ una mica
com solèm fer cada tarde.
Rutxiquet!

BER.
MAR.

¡Deixe-les, deixe-les!
que se'n vagin per la prada.
Vaja, doncs, diguèu.

BER.
MAR.

Escolta'm
que't vull fê un xic de migranya.
Veus? El món es una bola
molt gran, i ve a sê una gabia
que Déu la va omplir de llops
amb poc menjâ i molta gana.
D'en tant en tant, el qui'ls cuida
tira un tall gros dins la gabia,
i els llops tots s'hi tiren sobre
per veure bé quin l'arrapa.
Un cop fan presa del tall
se'n van a un recó de gabia;
el quin no es fort ni té astucia
es l'únic que's queda enlaire,
i mentre'ls altres s'atipen
ell s'ha de morir de gana.
Els forts... nyaml... menjen i menjen;
els astuts... aul s'atraganten;
però mentres van menjant
en el seu recó de gabia
els veuràs amb vista fera
mirant sempre a totes bandes...
Cap allí que vé un que'ls mira,
bob! regany i una bordada;
cap allà vé un que s'acosta...
Nyec! Uials i estar-se en guardia,
perque com que hi ha llops que sempre
tenen astucia i prou gana,
si un es descuida una mica
del tall que té ni se'n parla.
Vetaquí doncs com la terra
ve a sê aital com la tal gabia.
El tall de carn que tu tens
ve a sê els sembrats i les cabres;
tú, com a bon llop de mena,
per tú i els teus llops les guardes,
i sempre has d'estar mirant

i sempre has de dar bordades,
i si'l que la té a la boca
no mira bé com la guarda,
ell queda amb un pam de nas
mentres els altres s'afarten.

BER.

¡Ah, ah, ah!

MAR.

¿Què hi dius?

BER.

Que'm sembla

que vós hebeu d'anâ errada.

¿A on son tots aquestos llops?

¿Nosaltres som dins la gabia?

«Glorificat a matines.»

MAR.

No deiau que...

BER.

Sí, per màrfagues.

MAR.

¡Ai, fill meu, i que ruc ets!

Em fas creure que'l teu pare,

que Déu el tinga a la gloria,

sabent que tu eres tan ase

es va morir per no veure't

am les aures tan llargues.

ESCENA II

Els mateixos i ESTORNELL

ESTOR.

Que Déu hi siga.

MAR.

Bon día.

BER.

¡Ai, mare!

MAR.

¿Perquè t'apartes?

BER.

Sembla els ninots de les cartes
amb que juguèm cada dia.

MAR.

No'n fassau càs, es un ruc.

¿Què se us ofereix?

ESTOR.

¿Sou vós,

o sou potser valtres dos

els del encàrreg que duc?

MAR.

Vós dirèu.

ESTOR.

¿Aquest xicot

es en *Bertoldino*?

MAR.

Sí.

ESTOR.

¿l a ont es la Marcolfa?

MAR.

Aquí.

BER. ¡Ai, mare!
MAR. Què?
BER. Es un bruixot.
No'ns ha vist mai en sa vida
i ja'l nom de tots dos sab.
ESTOR. Ah! ¿Es dir que ho sou? (Tinc el cap;
ja la troca està amanida.)
Esperèus.
MAR. Perquè?
ESTOR. Esperèus,
i us vindrèm a dar la ditxa. (Se'n và.)

ESCENA III

MARCOLFA i BERTOLDINO

MAR. Sí, un furat amb una mitja.
Anem, noi.
BER. A on?
MAR. ¿No ho veus?
A tancar-nos dins de casa,
que si es vil el qui ha vingut,
com que ell ha de ser astut
a tú't toca no ser ase.
BER. ¿I les cabres?
MAR. Ja'm doldria
que tinguessen un tropell,
però, fill, la seva pell
sé per quan la trovaria,
i de la teva i la meva
no'n ven mai ningú del mon.
BER. Cuitèu, doncs, que ja aquí son.
MAR. Tancaré amb candau i lleva.
(I emportant-se'n fisola i cànem, les cadires
a on seia, se'n và a dins de la casa amb
Bertoldino, i tanca.)

ESCENA IV

HERMINI, ESTORNELL, COMTE, *criats, etz., etz.*

HERMINI ¡Es dir doncs que ja son nostres!

ESTOR. Ja amb tots dos aquí he parlat.
Desseguida els he trovat,
no olvidant els consells vostres.

COMTE Oh! segueix-los, sí, Estornell.
Es un gran sabi, un gran sabi.

HERMINI Gracies.

COMTE No; no es que us alabi.
(Faig igual que amb mí fa ell.)

HERMINI Mireu, a la nostra terra
hi ha dos homes... ¡no més dos!
l'un sou vós... l'altre...

COMTE Sou vós.

HERMINI Oh! En tot atina. (*A Estornell.*)

COMTE Mai erra.

ESTOR. Bé, sí, res; sou un parell
que no es de revenedô.

HERMINI Ah! no, aquí tothom es bò.

COMTE Seguim en tot son consell.

HERMINI Seguiu-lo, sí: jo com sabi
conec tota malaltia,
tot l'herbari que'l mon cria,
tota essencia que s'esbravi.
Conec la rabia del gos,
la paciència que té'l xino;
la triquina del tocino
i el caràcter recelós
que an els rustics distingeix;
amb això, creieu-me a mí,
i veureu com ara aquí
la Marcolfa's persuadeix,
i amb nosaltres ve al palau.
¿A ont es?

ESTOR. Oh; s'es amagada.

HERMINI Entra a sa casa.

ESTOR. Es tancada.

COMTE Doncs truca.

ESTOR. (*Truca*) Eh! Obriu, si us plau.

HERMINI Més fort. *(Estornell ho fa.)*
Potsé's deu pensar
que venim a cobrà un compte
i no respòn.
ESTOR. Obriu prompte
COMTE No respòn.
HERMINI Ves a cercar
els soldats tot desseguida
i tirèu la porta a terra.

ESCENA V

Els mateixos i MARCOLFA

MAR. ¿Qui hi ha? *(Sortint a la finestra.)*
COMTE Ah!
HERMINI ¿Veieu com no erra
qui pren ben prèsa una mida?
ESTOR. ¿Sembla que vos fan la llei
quan en un perill se us posa?
MAR. Oh! Es que jo faig una cosa
quan no tinc altre remei.
HERMINI ¿Què busquèu per 'quets deserts?
Senyora, obriu-nos la porta
i a que obehieu se us exorta,
podent dar datos prou certs
de que'l venir es per fer-vos
un benefici molt gran.
MAR. No pot ser, des de l' instant
que jo no haig de menester-vos.
COMTE ¿Es dir que no us podrèm torsa?
ESTOR. Surtiu, dòna, que's precis.
MAR. Crec, perque si no surtís
m'ho fariau fê a la forsa.
ESTOR. Ja vé.
COMTE Enteniment.
HERMINI Silenci.
i dexeu-me parlâ a mí.
MAR. Vaja; ja'm teniu aquí.
HERMINI Doncs permetèu que comensi.
Diguèu-me, ¿teniu marit?
MAR. Qui tot ho vol aviruar
el seu ram té de plegar.

HERMINI Contestèu a lo que he dit.
¿Teniu marit?

MAR. En tindria
si no haguès menjat.

COMTE ¡Ai, ail
¿Si no haguès ell menjat mai
tindriau home?

MAR. En tindria.
Si ell no haguès menjat perdius
i galls-dindis i capons,
i no més pà de favons,
com nosaltres, que som vius,
hagués menjat, com tenia
costum de menjar aquí,
ara fora viu, i a mí
la seva mort no'm doldria.

HERMINI ¿I el vostre marit, qui era?
MAR. L'home més de bé del mon
de tots els homes que hi son.
Jo hi tenia una fal'lera
que n'estaba enamorada
sigués ell guapo o no ho fós,
perque el home més hermós
es el propi, essent honrada.

HERMINI ¿I com es deia?
MAR. El seu nom
era *Bertoldo*.

TOTS Oh! (Contents.)

COMTE ¡Què heu dit!

HERMINI ¿Ell era'l vostre marit?

COMTE Oh! ¡Quina sort per tothom!

HERMINI I diguèu; ¿teniu cap fill?

MAR. En tinc un i no'n tinc cap.
El tinc quan de cert se sab
que a casa'l tinc sens perill,
més quan es fora de casa
i's passeja pe'l camp bò,
el té l'ase i no'l tinc jo
perque'l té al dessobre l'ase.

HERMINI ¿I ont es, ara?

MAR. Pregunteu-ho.
a les sabates que dú
que ell hi es a dins, de segú.

COMTE ¿I es aixerit?

MAR. Esbrineu-ho.

HERMINI Doncs, per acabar d'un cop:

sapiguèu que'l rei vos crida
a vós i al noi de seguida
perque us vol tenir aprop.
Amb aixó ¿còm lograrèu
poder veure a en *Bertoldino*?
Obrint els ulls.

MAR.

HERMINI

Ja endevino
amb tot el que dius, que estem
a la vora d'un deixeble
que en *Bertoldo* va ensenyar.

MAR.

Qui seguit sab replicar,
logra al fi que'l clau s'arrebli.

COMTE

I escoltèu mentres ve aquí
el minyó que havem de veure.
¿No'ns podriau donar beure
i fer-nos menjà un bocí?

ESTOR.

Teniu raó. ¿No podrèm dar
un xic de corda al rellotge?

MAR.

El pí a més de la escarrotja
fa pinyons bons per menjar.
Pinyes grasses fa aquest pí,
i aquestes noueres, nous,
veieu si dos raigs son prous
i teniu pà i beure, aquí.

COMTE

ESTOR.

Jo tampoc. ¡Alsa,
quin rebost i quin celler!

MAR.

Menjèu, apa.

ESTOR.

No pot ser.

COMTE

¿Què fem doncs? La gana m'alsa.

HERMINI

Vejèm ara en *Bertoldino*
i ja esmorsarèm després;
això de la fam sols es
que habent obrat l'intestino
la vianda ja digerida
en demana més.

COMTE

Bé, jo,
de si es això o es allò
no'n tinc la gana agraphida.
Més m'estimo ignorà'l què és
i estar ben tip.

BER.

Mare!

MAR.

Hola!

Ja ve ell, ja hi ha tavola.

HERMINI

Calleu; que no s'espantés.

ESCENA VI

Els mateixos i BERTOLDINO

BER. ¡Ai, marel ¿Haveu vist les besties
que han arribat?

MAR. Bó! ¡Ja hi som!

ESTOR. (Ja 'ns diu besties per bon nom.)

HERMINI (Paciencia, insults i molesties
ens costarà, no hi fa rê.)

MAR. ¿Però no veus, gran salvatge
que son gent que va de viatge?

BER. Oh! Aquets sí, aquestos porque
els han partit; però allí
n'hi ha uns que jo'ls he vist ara,
que... veníu a veure'ls, mare;
son homes sols fins aquí,
i, d'aquí en avall, caballs.

MAR. Ai, Deu t'ampari, criatura,
i que ruc ets.

ESTOR. ¡Sí que apura!

MAR. Oh! ¡Em costa ja més treballs!
En no hanvent vist una cosa
ja la veu tota al revés.

HERMINI Bé; ara'l que convé més
es veure si aquí's disposa
el lograr que de seguida
vaigi a la Cort amb el rei,
que, si'l rei ordena, es llei.

MAR. Ja ho sents, fill, el rei et crida.

BER. ¡Ai, ai!.. ¡El rei! ¿I què vol?

COMTE Vol que no facis el sort.

ESTOR. Vol que vaigis a la Cort.

BER. ¿La cort del porc?

HERMINI La que dol
de deixâ an al que la tasta.
Perque hi tindran una vida
com una persona lluhida
de les que'n venen de casta.
An allà'l rei fa la llei
i, se'n sigui o no se'n sigui,
seràs tot el que'l rei digui

no més que manant ho el rei.
Si ell vol, no sabràs llegí
ni tant sols una paraula,
i ets catedràdic de l'aula
no més perque ell diu que sí.
Si ell vol, seràs fill del poble,
i si fente Duc acaba
dirà que tens la sang blava
i tot d'un cop seràs noble.
Si ell vol, an els seus salons
no veuràs foc ni metralles,
guanyaràs unes batalles
que se'n diuen rigodons,
i ballant i menjant bé,
que's lo que an al món més cal,
seràs al fi un general
com més de quatre que'n sê.
Vina, doncs, bon *Bertoldino*,
vinate'n amb mí a la Cort,
no't facis a mon prec sort,
i tens felís ton destino.

BER.

¿I an allí hi podré portar
les cabres com faig aquí?

COMTE

També.

BER.

¿I les gallines?

ESTOR.

Sí.

Tot mentres vulgues marxar.
I a n'allí, ademés del rei,
també assegurar-te puc
que hi ha un senyor molt ric que's Duc
que diu que't dú molta llei.

HERMINI

Tots l'estimarèm.

ESTOR.

(Cumpleixo

aixis el que 'l Duc m'ha dit).

COMTE

Vaja. ¿Què fem? Tot seguit.

BER.

Aixís, doncs, em decideixo.

HERMINI

Vaja, anèu; poseu-ho tot
com se sol dî a punt de solfa,
i veniu amb ell, Marcolfa,
sense replicar ni un mot.

BER.

¡Au, sí; veniu, mare!

MAR.

Jo?

¿Jo deixar la meva casa?
Bé s'està a l'estable l'ase
perque vagi on no està bò.
Els aires de la montanya

son els bons pe'l montanyés,
la ciutat el té sorprès
i an allí tothom l'enganya.
Deixeu-nos doncs està aquí
amb tota nostra pobresa,
que la Cort i la noblesa
no fan per ell ni per mí.

HERMINI   ¡No siguèu tossuda, dònal
COMTE   Perdeu la sort del xicot.
MAR.   Però si es un borinot.
ESTOR.   Tindrà una carrera bona.
HERMINI   Vós podeu morir un dia
i el fill vos queda ditxós.
MAR.   Jo ja ho voldria que ho fós.
COMTE   I està clar, ¿quí no ho voldria?
MAR.   Bé, vaja, tú, *Bertoldino*.
              ¿Què dius? ¿Te'n hi vols anar?
BER.   Però m'hi heu d'acompanyar
perquè sinó...

MAR.   Pe'l destino
d'un fill, ¿què no fa una mare?
Anem. Però no; haig de dir
a la que, quan solc sortir,
em renta a n'aquest la cara
i'm vigila la viram,
que'm vigili tot això
mentres seré fora jo.

HERMINI   No cal rê; jo a n'aquí al camp
deixaré dos criats del rei
que se us cuidaràn de tot.

COMTE   Res, res, no dieu un mot.
ESTOR.   Mana'l rei, no hi ha remei.
Doncs bé, jo deixo aquest lloc
i a la Cort jo vos espero;
com que tinc aquell unyero
camino molt poc a poc.

MAR.   Fora, doncs, deixeu-me dú
la carbassa i la filosa,
i una gata molt hermosa
que tinc que no va amb ningú
sinó amb mí.

BER.   I jo, mare;
¿què duc?

MAR.   Tú, res.

BER.   I el bestia.

MAR.   Massa que'l rei en veurà

- amb el que li durèm ara.
- TOTS ¡Ah, ah! (*Rient.*)
- BER. ¿I els esclops?
- MAR. Tampoc. (*Se'n van.*)
- HERMINI (Quasi es sabi de tan ruc.)
- BER. No? Doncs jo sí; jo'm duc el mandrò per tirà un roc, si'm convingués algún dia, i la canya de pescar. (*Se'n và.*)
- HERMINI Feu ara a n'aquí arribar els demés que'l rei envía, i fem una professó dels regalos, mentres triguin, perque aquets regalos siguin una nova temptació.
- ESTOR. Mirèu, ara justament venen ja; perque han pensat que estant vós aquí agoviat era'l venir ells prudent.
- COMTE Passèu doncs; arrenglereu-vos per compli el reial desig i posèu el ruc al mig.
- (*Entra tota la comitiva indicada, fa una evolució, i al fi queda un aspecta que causi sorpresa per sa esplendidès; el ruc de Bertoldino al mig.*)
- HERMINI Molt bé està.
- COMTE Ara, espereu-vos.

ESCENA DARRERA

Els mateixos, MARCOLFA i BERTOLDINO

(*Que apareixen portant els objectes indicats.*)

- MAR. La filosa per filar i aquesta gateta vella.
- BER. Els esclops, una cistella i la canya de pescar.
- MAR. Ara tancarèm la porta.
- BER. Oh! ¡Ai, mare!
- MAR. ¿Què és?
- BER. Mirèu.
- MAR. ¿I ara això perque ho porteu?

- HERMINI Perque vejèu si es poc forta
la sort que té'l vostre fill.
Tot es d'ell si vé amb nosaltres.
- MAR. Millor fora per vosaltres.
En *Bertoldino* es senzill
i per res vol les riqueses.
- COMTE ¡Au, au, au! A marxâ aviat.
- HERMINI Tú, sobre el ruc ves montat.
- ESTOR. Dòna; ¿aquí aquestes ximplses?
- COMTE Vaja, axancarra les cames
i en marxa tots.
*(Els criats volen colocar a Bertoldino sobre
el ruc i ell els fa bobejar.)*
- BER. No, això no.
- HERMINI ¿Vols potsê anar de cantó
com acostumen les dames?
- BER. No!
- HERMINI Cuita, noi, que jo tardo
i a mi'l rei em pot renyar.
- BER. Oh! Es que...
- MAR. Què? ¿Vols acabar?
- BER. Vull anâ aixís com un fardo.
- MAR. ¿Veuen, veuen, si es bestiota?
Oh! Aquest noi em matarâ.
- BER. Bé, doncs jo ara hi vull anâ
- HERMINI Però...
- MAR. Deixi'l; quan ell vota
ningú'l treu ja de lo dit.
- ESTOR. Vaja, doncs, au! Com un fardo.
*(Li posa i pren la rienda, portant ell cistell
i canya.)*
- MAR. Jo vaig darrera, i'l guardo.
- HERMINI No; per vós, ja hi ha amanit
un caball.
- MAR. No; dispensèu;
jo no faig com moltes dames;
an a mí em porten les cames.
- COMTE En marxa, doncs. *(Marxa la comitiva.)*
- MAR. Vinc a peu.
- HERMINI Veurèu ara com se us casa.
i es ric i us colma l'anel.
- MAR. Veurèu ara com la mel
no es per la boca de l'ase.

ACTE II

QUADRO PRIMER

L'arribada d'en Bertoldino

Campament aixecat amb motiu del simulacre que ha ordenat el Rei en celebració d'haver armat cavaller a l'Enric. Es immediat a la Cort.

ESCENA PRIMERA

El REI, el COMTE ROBERT, ENRIC I NOBLES

(Tots amb trajo de guerra. El Rei sèu en un tamboret de campanya, cansat del simulacre).

COMTE Bé, Enric, ja ets un company nostre;
ja t'hem armat cavaller.

ENRIC Gracies dono a tots els nobles
i agraeixo al Senyor rei
els obsequis que'm dispensa.
No mereixia, per cert,
jo, que n'era un pobre patge
que aixís se solemnisés
ma investidura de noble,
aixecant-se un campament
i fent aquí un simulacre...

- REI No'm parlis d'això.
- COMTE Perquè?
- REI ¡Quin simulacre! Semblava
fet per xicots del carrer.
Jo que he volgut dirigir-lo
estic cansat i malmès.
¡Quins soldats! Duien les llanses
com qui porta un samaler.
Ni'ls sortien les espases.
- COMTE Era causa del rovell.
- ENRIC Com que mai les desenvainen.
- REI Això diu el que sont nets.
¡El dia que'm mogui guerra,
algún anglès, que pot ser,
ja'n tindrè bons desempenyos!
En que no siga valent
el contrari, si'm sitfa,
si romp el foc i embesteix,
fà una coca de l'exèrcit,
entra i'm pren, no dirè
el trono i la real cadira,
sino els bancs i tamborets.
- COMTE No pensèu això.
- REI ¡Em feu riure!
Com vosaltres no sou reis.
- ENRIC Feu-los fer més exercici
i amb un mes els foguexèu.
- COMTE Sí, i parlèm d'un altre cosa.
Ja t'hem armat caballer,
i avui es dia de gloria
per tú; doncs per complement
de ta ventura, aquest vespre,
segons ho disposa'l rei,
seràs duenyo de ma filla,
seràs nombrat gendre meu
i jo seré lo teu sogre.
- ENRIC ¡Soc felís!
- REI I aixís honrèm
la memoria de *Bertoldo*.
- COMTE ¿Per què's moria? Pobret!

ESCENA II

Dits. ESTORNELL amb una carta

- ESTOR. Senyor...
REI Què?
ESTOR. El sabi Hermini
m'envia amb aquest correu.
ENRIC ¿S'haurà trobat la família
d'en Bertoldo?
COMTE Sí, gran rei,
mes are os deu di el gran sabi
l'arribada.
REI Ara ho sabrèm.
(*Desclou la carta i llegeix.*)
«Senyor rei: després de voltes,
correríes i demés,
amb l'aussili de ma ciència,
habèm trobat...
ENRIC ¿Serà cert? (*Amb alegria.*)
REI (*Llegint.*) «La família d'en Bertoldo
que Déu el tinga en el cel».
COMTE Tal com vós habèu manat,
fidels naltres hem complert.
TOTS Oh!
REI Molt bé: Fes dir al sabi
que'ls duguen al campament,
i al moment, de sa arribada
facin la senya'ls cornets.
¡Jo ja suspiro per veure'ls!
¡o també.
ENRIC Prompte'ls veurèu.
COMTE També porto un altre encàrreg.
ESTOR. Dignes.
REI El Duc del Castell
ESTOR. espera en les avençades,
i m'ha dit que us demanés
permís per a presentar-se
devant de vós, Senyor rei.
REI Que passi. (*Estornell surt.*)
COMTE Còm?
REI Es obsequi
d'en Bertoldo, tot ho fem.

ESCENA III

Dits menys ESTORNELL

COMTE   Pero es un *vil* que conspira
              contra la patria.

ENRIC   Es molt cert,
              pero aixís li dem a entendre
              tením més noblesa que ell.
              Oh! Sí, bon rei, perdoneu-lo
              com va dí en son testament
              el rústic que ell calumniaba.
              Tornem-li el mal per el bé.

REI   Per xò ho faig, porque així's trova
              en el testament d'aquell.
              Si no, no l'hi perdonaba
              lo del desterro, ni res.

ESCENA IV

Dits i el DUC

DUC   Senyor!

REI   Còm?

DUC   Perdó us demano
              del que he fet, a vostres peus.

REI   Aixeca't; i porque vegis
              si es que'l teu càstic pretenc,
              ara et retorno els teus títols
              i't permeto novament
              el poguer viure en la Cort
              i entrà al Palau, si't plau bé.

DUC   Oh! Senyor, mil gracies, gracies!
              Pero, Senyor, recordèu
              el bé que jo vaig portar-vos
              els estats tot aquell temps,
              i nomeneu-me ministre
              com amb tan zel vareig ser?

REI   ¿Còm tens tanta gosadía?

ENRIC   ¿Còm teniu atreviment

per demanà aquest destíno?
COMTE Si ni'l perdó mereixèu.
REI Mai tornaràs, jo t'ho juro,
a tení el nomenament
que cedeixo ja des d'ara
a l'Enric perque ho mereix,
pe'ls títols de que ja gosa
i perque té prou talent.
Duc (Oh!)
COMTE I heu de sabê una nova,
Duc: aquest vespre mateix
es casa la meva filla,
en l'oratori del rei,
amb l'Enric que tant l'estima.
Duc Celebro. (Ho impediré). (*Amb ressolució*).

ESCENA V

Dits i ESTORNELL

ESTOR. Senyor: en la tenda real
teniu a punt el refresc.
REI Anèm; perque la familia
d'en *Bertoldo*, vé al moment,
i al sentir-se les cornetes
aquí mateix tornarèm,
que's apropòsit per rebre'l
la entrada del campament.
ENRIC Anèm.
COMTE (*Al Duc*). No olvidèu jamai
REI que teniu el perdó meu
perque ho va volê'n *Bertoldo*
a qui tant mal vareu fer.
(*Se'n van els tres i Nobles*).

ESCENA VI

Duc i ESTORNELL

Duc ¿Vèus, Estornell? Que així's vegi
el Duc del Castell...

- ESTOR. ¡Es gran!
DUC Perque'l meu nom quedi a puesto
per forsa'm tinc de venjar.
¿Pero, còm? (Meditant)
- ESTOR. Pensèu un medi.
¡Ja sabèu que estic cansat
de servir, no'm moc de patge!
i con tal de prosperar,
protegit-me vós, vos juro
que teniu en mí un company.
DUC Molt bé. Diu que la familia
d'en *Bertoldo* ara vindrà;
jo escoltaré lo que passa
dintre una tenda amagat,
miraré del peu que's dolen,
i amb tot això, molt serà
que la sort no'm donga un medi
per deixà'l meu nom venjat.
(*Se senten dos tocs de corneta*).
- ESTOR. Ja es aquí la comitiva.
DUC Prompte han vingut.
ESTOR Io me'n vaig
perque'ls nobles no sospitin. (Se'n và).
DUC El meu nom van ultrajar.
Vull venjança; vull tenir-la,
en que amb ella perdi'l cap. (Se'n và).

ESCENA VII

*Surten el REI, COMTE, ENRIC i NOBLES. Després una
COMITIVA, darrera la qual va BERTOLDINO montat,
tal com està en el llibre, en un ruc, i el sabí HERMINI.*

- REI Ja son aquí.
ENRIC Sí, ja venen.
COMTE Veiam quina fila fan.
(*Ara es quan surt la comitiva. Queda BER-
TOLDINO montat en mig de l'escena*).
- REI ¿Què és aquest bulto que portes
posat aixís cap per vall?
HERMINI Senyor, el fill d'en *Bertoldo*.
REI ¿I per què aixís l'heu portat?
Desmonta'l. (Ho fà un patge).

- BER. Ah!
(Respirant amb satisfacció).
- HERMINI De cap modo
l'habèm pogut fer montar
com se deu, doncs no volia
aixamplar les cames mai,
i aquesta ha estat la manera
que s'ha volgut presentar.
- REI ¿Això què és?
- HERMINI Es el cistell
i la canya de pescar.
- BER. Ho he dut; doncs si'm manca teca,
ja ho he pensat; pescaràs.
- REI ¿Còm te dius, noi?
- BER. Bertoldino,
fill d'en Bertoldo.
- REI Endavant.
- BER. ¿I de la mare Marcolfa
que també m'ha acompanyat?
- REI ¿Ont és, doncs?
- HERMINI Ja està en camí.
- REI Com...
- HERMINI Es que's original.
Per més que molt la preguessim
no s'ha mogut del seu pas
i s'ha quedat endarrera,
perque diu que ella es del camp
i no pot sê acompanyada
per criats ni per soldats.
- ENRIC Deu sé aquesta que ara arriba.
- HERMINI La mateixa, que portar
aquí ha volgut la filosa
i la gata.

ESCENA VIII

Dits i MARCOLFA

- MAR. (A Hermini). ¿El rei?
- HERMINI (Senyalant-li). Allà.
- MAR. Molt Sereníssim Senyò;
que's conservin per molts anys
vostres estats, sense afanys,
i que Déu vos fassi bò.

- REI I a tú't donga ditxa gran.
D'estar cansada fas cara.
- MAR. Ho estaria més encara
si no hagués caminat tant.
- REI ¿Si no haguessis caminat
tú més cansada estaries?
- MAR. Tal com dic.
- REI ¿I ho provaries?
- MAR. Al moment serà provat.
El quí camina gustós,
per més que li van manar,
com jo he fet, no's pot cansar
perque'l disgust no hi va enclòs.
Pero'ls que de mala gana
caminen, porque'ls hi han dit;
després perden el delit
en que vagin amb tartrana,
perque'l seu pensament núen
la voluntat en tropell;
fan com aquells rucs d'Urgell,
veient la carga ja súen.
- COMTE No cal dubtar que de llei
del bon *Bertoldo* ets l'esposa.
- REI Pobret!
- TOTS Pobret!
- MAR. (*Plorant*). ¿No reposa?
En sent mort no hi ha remei.
¿Què'n treuríem de plorar?
Tampoc ressucitaria.
- REI Molt bé, doncs; des d'aquest dia
en mon palau pots estar.
Que se'ls destini una cambra;
que se'ls preparin els llits
i se'ls facin bons vestits
de riques sedes d'Alhambra.
- MAR. Això no.
- REI Perquè?
- MAR. Un favor,
Senyor rei, vull demanar-vos.
Parla ja.
- REI Vull suplicar-vos
que no'ns tregueu, per favor,
les robes que ara portèm.
No vull bons vestits ni teles
amb brodats d'or i *anticueles*,
perque en el mon, si'ns veiem

vestits com no'ns correspon,
després tornèm vanitosos
i tornant-nos orgullosos
ens creièm duenyos del mon.
I en fi, vaja no m'agrada,
perque no vull ni consento
que'm passi allò d'aquell quënto
que'l meu marit em contaba.
¡Qué'l conti!

TOTS
MAR.

Amb permís de vós.
(*Al rei*). Diu que per'llà Trapisonda
en una estable molt fonda
vivía un ase molt gros.
Mentres que l'estrijolaba
el seu amo un dia afora
del carrer, per'llt la vora
vejé l'ase que passaba
la carroça d'un Marquès,
i'ls caballs que la tiraben
riques montures portaben
amb plata i or i demés.
L'ase va girar-se a l'amo
i va dir: — ¡Qué infelís soc!
Ells tan rics, i jo tan poc.
Lo dels caballs jo reclamo. —
Llavors l'amo li va dî:
—¿No coneix ton cap asnal
que'n el món cada animal
quan neix ja té'l seu destí?
I en que fossin tos plans fets
realitzats deixant les cargues,
les teves orelles llargues
demostrarien el que ets.
—¿Les orelles? Poc treball
em donen—l'ase va dî;—
que me les tallin així
a la mida del caball.—
L'amo que, segons noticia,
ja se'n volía desfer,
el va portâ a cal ferrer;
les orelles, amb delicia
de l'ase, escapsa i repela,
i posant-li un vestit bô,
va anâ a vendre'l a un senyô
pe'l tronc d'una carretela.
Com que de mena era gros

per bon potro se'l notaba,
i patrip, patrap, anaba
amb un pas més majestuós.
Mes un jorn, ¡coses d'aquelles
que dû la sort! va observar
que una burra va passar
portant terra d'escudelles;
i ell, brincant amb desenfado,
oblidant-se del seu port,
va esclatâ amb un bram tan fort
que fins va rompre'l bocado.
— ¡Es un asel! — Tots van dir;
al senyô ho digué'l cotxero
i tots ja ni van voler-ho
un sol moment resistir;
i desguarnint-lo amb desaire,
després d'haber-li pegat,
el senyor molt enfadat
el va vendre a una terraire.
Aixís sol passâ amb la gent;
hi ha molts burros que's proposen
no semblar-ho, i fins es posen
un vestit molt diferent.
Pero en hora no pensada
els delaten costums velles;
ja'ns ensenyen les orelles,
ja se'ls veu una burrada;
i al mirar-se tal com som
tornen motxos a sa casa,
perque l'ase sempre es ase;
Senyor rei, aixís va'l mon.
Molt bé.

TOTS
REI

Tens molta raó,
pero jo tot bé ho combino.
Sabi Hermini: a *Bertoldino*
daràs bona educació;
i encar que ric el vesteixi,
com que ja s'instruirà,
dintre poc no passarà
que'l trajo li desmereixi.
¿Vritat, noi, que pensen bé?
¿T'agradarà un trajo ric?
Ja m'agrada anar bonic.
Doncs el sastre t'enviaré,
perque avui mateix, al punt
que se celebri la boda,

COMTE
ENRIC
BER.
REI

QUADRO II

La venjança

Saló de pas en el palau. Porta al foro, amb cortina que's destina a Marcolfa i Bertoldino, i portes als costats.

ESCENA PRIMERA

DUC i ESTORNELL

- ESTOR.   ¿Es dir que esteu enterat?
DUC   Dintre una tenda escoltaba
              i veig que aquest *Bertoldino*
              no es avispat com son pare,
              i potser que'l tonto siga
              l'instrument de ma venjança.
- ESTOR.   Es dir que...
DUC   El medi de fer-ho
              no se m'ha acudit encara.
              Si puc impedir la boda...
- ESTOR.   Havèu de dar-vos molta ansia
              perque dintre una hora i mitja
              es faràn les desposalles.
- DUC   Massa que ho sé, i ho deploro.
ESTOR.   La senyoreta.
DUC   Doncs marxa.
              Vull demostrar quan l'estimo
              per la darrera vegada.
- ESTOR.   Potser si faig traidoríes
              podré surtir-me de patge.

el sabi Hermini. Una idea
se m'acut... Si ell demanaba...
me'l faré meu... Es un tonto.
Son aquí. Posem-se en guardia,
i aixis que tinga ocasió
sortiré per ma venjança.

(*S'amaga per la dreta i surten per l'esquerra
Hermini, Marcolfa i Bertoldino.*)

ESCENA IV

MARCOLFA, BERTOLDINO i HERMINI

HERMINI Ja hi som; aquest es el quarto (*El del foro.*)
que'l rei vos ha destinat,
perque és la cambra mateixa
que'n Bertoldo's va allotjar.

BER. ¿Qué era soldat el meu pare?

MAR. ¿Per què?

BER. Com diu d'allotjar,
i això d'allotjar-se es cosa
que la he vista en els soldats.

MAR. ¡Ah, tonto! Vol dir que'l quarto
es el mateix que va estar
el teu pare en tots els dies
que va viure en el palau.

BER. I tot el dia s'hi estava.

HERMIMI Aquest noi està atrassat.

MAR. Ja pot dir-ho, sabi Hermini;
més vostè l'enllustrarà.

Dónguili una llissoneta,
mentres jo vaig a arreglar
el quarto que se'ns destina.
Escolta al senyor, babau (*Se'n và, foro.*)

ESCENA V

BERTOLDINO i HERMINI

BER. Ves com vol que me l'escolti
si no diu res.

HERMINI Convindrà,
primer, sabè els punts que calsa

al contrari, cop al cap,

(Acompanyant l'acció i passos.)

dreta, esquerra, i d'aquest modo
pares el cop del rival.

BER. Ja entenc: com aquell qui balla.

HERMINI Oh! Ja que parles de ball
aquest vespre, si assisteixes
a la boda que's farà,
faràs un paper ridícol
si no sabs gens de ballar
el minuet.

BER. Donques ensenyi-me'n.

HERMINI Molta atenció, i ves mirant.
*(Hermini amb la boca fa la música d'un
minuet, ballant-hi, molt curt, Bertoldino
se'l mira.)*

BER. Això rai, ja veig el modo.

HERMINI Veiam, donques.

*(Hermini fa la música i Bertoldino balla
grotescament i saltant. Molt curt també.)*

Animal!

BER. Si ho sou vós, també dec ser-ho,
doncs de forma som iguals.

HERMINI ¡Insults a mí! ¡No ho tolero!

BER. Doncs ¿perquè m'heu insultat?

HERMINI (Me'n vaig, perquè això es un ximple
més tonto que'l massapà.)

ESCENA VI

BERTOLDINO, *després el SASTRE*

BER. ¡Qué es pesat aquest ximplet!
Me'n vaig, si massa m'amoïno.

SAST. ¿Fórau vós en Bertoldino?

BER. Sí, senyor.

SAST. Doncs, poseus dret.

BER. Perquè?

SAST. Una ordre superior
diu que la mida vos prengui
del traje.

- BER. Llamp que us entengui.
SAST. Soc el sastre de la Cort.
BER. El sastre?
SAST. Sí.
BER. ¡I qui es que sab
el que's això!
SAST. ¡Què diastrel
¿No sabèu el què és un sastre?
BER. No senyor, mai n'he vist cap.
SAST. Doncs jo'n soc un.
BER. Endevant.
SAST. Despatxaré desseguida.
BER. ¿Què vol dir?
SAST. ¡Mans a la midal
(Traient la mida de prompte.)
BER. ¿Per què's treurà aquest tirant?
SAST. Acostèus.
BER. ¿Què'm volèu fê?
SAST. Lo que al rei quan li faig roba.
BER. ¿Però, ell això ja ho aprova?
SAST. Sí, no tingueu por de rê.
Teniu. Veieu? (Li pren la mida del coll.)
BER. ¡Ai de mí!
SAST. ¿Què vos passa algun desastre?
BER. Sí: que vós no sou el sastre:
el que sou es el butxí,
i ara'm voleu escanyâ.
SAST. No tinguis por. Veus? (Treient la mida.)
BER. Fonoll!
SAST. Ja hem pres la mida del coll.
BER. (Veiam com acabarà.)
(El sastre va apuntant les mides en una
llibreta.)
SAST. Ja la tenim apuntada.
Girèus d'esquena.
BER. ¿Per què?
(S'hi gira amb por i el sastre li pren la de
la esquena.)
Cuidado a ferme malbé
cap osset de l'espínada.
SAST. No temèu. (Que's remolô.) (Apunta.)
Veiam.
(Tocant-li el cos per a pendrer la mida de la
cintura, i ho fa.)
BER. Ja tinc bona caixa.
Ep! Aquí jo hi porto faixa,

no m'hi posèu cinturó. (*El sastre apunta.*)

No m'apreteu: sembleu ferro.

(*Aquest home 'm desconjunta...*

potsé tot això ho apunta

pe'l bagul del meu enterro.)

SAST. Les calses...

BER. (*Tot em trontolla.*)

SAST. Aixís anirèu lluidet.

(*Ajupit, prenent-li la mida de llarc i ample de les calses.*)

BER. ¡Ai, ai, ail

SAST. Estigueu quiet.

BER. ¡Doncs perquè 'm feu pessigolla!

Per favor, deixeu-me estar.

SAST. Home, sigueu més amable.

BER. Prou...

SAST. Paciencia.

BER. ¡Anèu al diable!

(*Donant-li una empenta que'l fa caure, doncs estava ajupit.*)

Ja no'm puc més aguantar.

SAST. ¿Això an a mí aquest xicot?

BER. Aixís vos he fet la llei.

SAST. Me'n vaig a dar part al rei.

BER. Ja li podeu donar tot.

SAST. Sou l'home més poca-pena.

BER. El que soc l'home més bò.

SAST. Bahl D'això de ser senyó

se n'ha de venir de mena. (*Se'n và.*)

ESCENA VII

BERTOLDINO, *després Duc*

BER. ¡Quin modo de molestar-me!
Ves si he fet bé.

DUC (*Sortint.*) Tens raó.

BER. Està clar que'n tinc.

DUC Te'n sobra.

Però, noi, aquí a la Cort
si no tens qui t'aconselli
seràs burlat per tothom.

BER. ¿Voleu dir?

DUC Jo, que escoltava,

- vinc per sê'l teu protector,
avui que per tú es el dia
de la desgracia o la sort.
- BER. No us entenc. (Sembla bon home.)
DUC Recorda que dintre poc
se't donarà el que demanis,
i serà per un sol cop.
Es precis que t'asseguris
del que demanes. Hi ha molts
que voldrien fer-te perdre;
i jo si en el teu lloc fós
demanaria una cosa
que'ls deixa burlats a tots.
- BER. Digueu-me-la, i si es que'm convinga...
jo no he pensat res de nou.
- DUC Escolta. ¿Veus aquell quarto?
(*Signant-li cap a la dreta.*)
- BER. ¿Aquell que s'ha obert fa poc?
DUC ¿Què hi ha, dintre?
BER. (*Mirant.*) Una xicota
que m'agrada.
- DUC Com un sol
es hermosa, i a més, rica.
¿La vols teva?
- BER. Remanoil
DUC Donques quan ara en la sala
el rei preguntí'l que vois,
respons que la vols a n'ella,
i tindràs diner i amor.
- BER. ¡Si que ho diré, vaturalisto!
Aixís seré ric.
- DUC Però
a ningú avans ho has de dir,
ni a ta mare, sobre tot,
puig son molts que la pretenen
i foren primers a...
- BER. No.
No ho diré fins que siga hora.
- MAR. Noí! (*Dins.*)
DUC Ta mare: me'n vaig doncs.
Fes-ho, i com han de donar-te-la,
seràs molt ric i ditxós.
(Ja he lograt el que volia.
Palmira, sabràs qui soc.)

ESCENA VIII

BERTOLDINO i MARCOLFA

BER. Vaja si la vull. ¡Es macal! (Mirant dins.)

MAR. ¿Què fas aquí?

BER. Res.

MAR. Talós.

Sembla impossible que sigues
fill del teu pare; tant poc
que sabs tú, i tant que sabia
el meu Bertoldo.

BER. I qui fou
que va neixe primê; ¿el pare
o jo?

MAR. ¡Que aixís a la Cort
hagi vingut amb un tonto
que serà burla de tots!...

BER. ¡Què haig de ser!

MAR. Ten compte al menys
quan sigues en el saló,
no obris pas per res la boca.

BER. ¿I si'm vé un badall?

MAR. Cap-gros!
No obrir la boca, vol dirte
que no parlis poc ni molt.

BER. Oh; tinc de parlar per forsa.
Tinc de demaná un favor
perquè diu que aixís el pare
ho deixà escrit.

MAR. Tens raó.

¿Què demanaràs?

BER. M'ho callo.
M'ho han aconsellat fa poc,
i m'han dit que no ho digués.

MAR. (Serà aconsellat això
pe'l sabi Herminí.) Fas bé;
guarda'ls secrets sobre tot.

ESCENA IX

Dits i ESTORNELL

ESTOR. De encàrreg de mi Senyora (*Amb roba.*)
la reina, vinc a dû això;
ha sapigut lo del sastre,
i com ella diu que vol
que assisteixi en *Bertoldino*
ben vestit a la funció,
m'ha fet portâ aquesta roba
que era d'un noble que ha mort.
Això si, no va estrenar-la.
MAR. Veiam-la.

ESTOR. Tot es ben nou.

BER. Ajà! ¡Roba de les festes!

MAR. Vina a vestir-te.

BER. Ma noi!

(¡Quan em vegi aquella noia!

¡Que tinc de fer-ne de goig!)

(*Se'n van al quarto.*)

ESTOR. Sembla impossible que un rei
com el nostre faci això.
Em sembla que'l mellor dia
els donarà trono i tot.
Crec que's comensa la festa.
Me'n vaig: ja son al saló.

(*Se'n va.*)

QUADRO III

El que vol en BERTOLDINO

Música en la orquestra al descobrir-se la decoració. La escena representa el saló del trono. Aquest en un cantó. Portes laterals. Al foro una capella amb ciris encesos per la boda. El rei i la reina dalt del trono.

ESCENA PRIMERA

REI, REINA, COMTE, ENRIC, HERMINI, ESTORNELL,
NOBLES, i entre ells el Duc. Tots vestits de gala.

REI   Vassalls meus: la reunió
              sabèu que té dos objectes:
              per els seus millors efectes
              dividiré la funció.
              Primer: es preguntarà
              a en Bertoldino el que vol,
              i un cop això, ben resolt,
              el cassament es farà
              de l'Enric, que ho vol aixís,
              amb la doncella Palmira.

REINA   Tothom per veure-ho sospira.

ENRIC   ¡Serà l' instant més felís!

HERMINI   La capella encesa està.

ENRIC   Com ella ma ditxa brilla.

REI   ¡Comte, aneu per vostra filla!
              ¡Ja'l Senyor bisbe es allà

(El Comte hi va. A un patge.)

DUC   (Tot ve bé pe'l que combino.)

REI   Doncs tot està apunt de solfa,
              Estornell, vinga Marcolfa
              amb el seu fill Bertoldino. (Estornell hi va.)

REI   (A Hermini) ¡Son divertits? ¡Estàn tristos?

HERMINI   Ell es tonto, ella desputa.

REI   No heu d'estranyar la pregunta
              perque encara no'ls he vistos.

BER. Cal ¡No se m'atrapa!
REI No comprenc el què vols dir.
BER. El que jo vull, es tenir
aquesta noia tan guapa.
(*Prenent a Palmira per la mà*).

TOTS Oh!
HERMINI ¿Què fas?
ENRIC ¡Déu em continga!
REI Sa voluntat m'acomoda.
Senyors: no es faci la boda;
la cerimonia's detinga.
¿Es la teva voluntat
el tenir eixa donzella?
(*La pren per la mà i l'hi dóna*).
doncs es teva, i seràs d'ella
quan estigues educat.

MAR. ¿Què has fet?
BER. El que'm plau a mí.
COMTE Jo só'l pare, i no m'hi amoldo.
DUC (Ja m'he venjat).
REI Serà així.

PAL. Oh!
ENRIC Pietat!
REI S'ha de cumpli
la voluntat d'en Bertoldo.
(*Palmira està desmaiada en brassos de son
pare. Marcolfa predica a son fill. El Duc
sonriu amb satisfacció. Quadro*).

FÍ DEL ACTE SEGÓN

ACTE TERCER

QUADRO PRIMER

Jardí magnífic d'una gran casa de camp. Al mig de la escena un gran surtidor d'aigua natural. Gerros, estatuës, etc.

ESCENA PRIMERA

L'HORTALÀ i PRUDENCIA

HORTALÀ *(Surtint amb regadora i alguna eina d'hortalà).*

Ja tením tot això net
com una tassa de plata.

PRUDEN. Ben fet; que'l rei pot venir
a l'hora menos pensada,
com sabs que té estil de fer-ho,
i si descuidat trovava
el jardí, Déu nos enguart,
et prenfa al punt la plaça.

HORTALÀ Té aquesta casa de camp
en una estima estremada;
com que's prop de la ciutat
molt facilment s'hi trasllada,
i gosa aquí les delícies
del camp en sense allunyar-se
de la Cort, ont els negocis
d'estat, present el reclamen.

- PRUDEN. (Mirant cap a fora).
Algú s'acosta a la reixa.
HORTALÀ Del palau deu sê un missatge,
que veig que se'n entra endintre
sense aturar-se a l'entrada.

ESCENA II

Dlts i ESTORNELL

- ESTOR. Guardi Déu al hortalà
i a la gentil hortalana.
PRUDEN. A vós també, i si veniu
en nom del rei, més encara.
ESTOR. Ell m'envia a prevenir-vos
de que vé aquí sens tardança.
HORTALÀ I trovarà els seus jardins
que li faràn pler a l'ànima.
ESTOR. ¿Sabèu l'objecte amb què vé?
HORTALÀ Ell ens dirà el que li agrada,
que al seu hortalà li toca
no més cumplir el que ell mana.
ESTOR. Aquesta casa de camp
tan hermosa i celebrada,
el nostre rei determina
graciosament regalar-la
a Marcolfa i Bertoldino,
dos palurdos de montanya
que han arribat al palau
i al rei han caigut en gracia.
PRUDEN. ¿Es desfà'l rei d'esta finca?
HORTALÀ ¿No has sentit que la regala?
PRUDEN. Malaguanyat bé de Déu
per dar-la a gent tant panarra.
Bertoldino! ¿Aquell benigne
que sols tonteries parla?
ESTOR. Sí, però es fill d'en Bertoldo,
i'l rei, fillets meus, me'l tracta,
el mateix que a la Marcolfa,
com a prínceps d'alta raça.
PRUDEN. ¿I ara serèm hortalans
d'aquestos dos papanates?
ESTOR. No més d'un, perquè Marcolfa
es dòna discreta i sabia.

HORTALÀ I després, sigui com sigui,
es ordre pe'l rei donada,
i en parlant el rei, muixoni,
s'han d'arronsar les espatlles.
ESTOR. Ja arriba'l rei a la porta
amb la gent que la acompanya.
HORTALÀ ¡Prudencia, per Déu, prudencia!
PRUDEN. ¡Es que'm veig molt rebaixada!
HORTALÀ Pensa que hem d'abaixâ'l cap
o ens treuen les caixalades.

ESCENA III

*Dits, el REI, MARCOLFA, BERTOLDINO, NOBLES,
i GUARDIES.*

HORTALÀ Doneu-me, Senyor i rei,
les vostres mans a besar.
PRUDEN. I a mí deixeu-me mostrar
mon respecte a vostra llei.
(Tots dos s'ajonollen.)
BER. ¿Qué som a ca'l sabater,
qué us voleu pendre la mida?
MAR. ¿No comprens què es la rendida
cortesía que's deu fer?
BER. Ah! ¿I la gent per saludar
es posa aquí de genolls?
Fos per tallà els ulls de pols,
ja m'ho sabria explicar.
REI ¡Ja, ja, ja! ¿Heu vist més ximplera?
MAR. Cada paraula una errada.
BER. Eil mirèu que allí a l'entrada ..
REI ¿Què hi ha?
MAR. Alguna altre bestiesa.
BER. Que heu deixat el carro sol
i us el pendràn..
MAR. ¡La dius grossa!
REI ¿Còm, el carro?
MAR. ¡La carroçal
REI Ah!
PRUDEN. (En diu el carro, el mussol.)
BER. Aneu-la a guardar.
REI }o? Bé!
Ja la guarda qui deu fer-ho.

- BER. ¿Quí la té compte?
MAR. El cotxero.
BER. ¿El cotxero? Ah! ¡El carretè!
No us en fièu.
MAR. ¿A culpa'l goses?
BER. El cotxero i els caballs
son coneguts.
MAR. ¡Quins trevalls!
BER. ¡Tot el camí els ha dit coses!
REI Surti d'aquest gran cuidado
mon estimat *Bertoldino*,
i el present que li destino
vegi si es del seu agrado.
BER. ¿Un present?
REI Un ric present.
BER. ¿Què heu mort tocino?
HORTALÀ (Ximplàs.)
MAR. ¡Valga'm Déu!
BER. Es que, si acàs,
vull el bisbe.
REI Diferent
es el present que't previnc.
MAR. Senyor, de béns ens colmèu.
REI Acosteu-vos, i escoltèu
el propòsit que ara tinc.
Aquesta casa de camp,
de mon amor sigui mostra;
quedeus-hi, perque ja es vostra,
sense que us en prengui un pam.
Des d'ara dú el vostre nom.
MAR. Senyor...
REI Que obeiu reclamo
BER. ¿Es a dir que ja sò l'amo?
REI Sí.
BER. Doncs, ja fora tothom!
MAR. ¡Quins sentiments més agraits!
REI ¿Ens treus?
BER. Sí; perque de reis,
i nobles, i de ses lleis,
ja estic fins al cap dels dits.
MAR. Ja veièu, Senyô estimat,
com ell mateix os designa
que sa rudesia no es digna
de que Vós l'hagueu honrat.
Deixeu-me'l tornâ a montanya
amb les cabres i'ls garrins,

- REI. puig per a usar modos fins
el meu fill mai tindrà manya.
MAR. Dels teus intents no triomfes.
Mirèu que son desatinos.
Tirèu perles als tocinos,
i'ls tocincs volen trumfes.
Tornèus a quedar la finca,
dant mostres de bon govern.
BER. Qui dona i pren, va al infern.
REI No te la prenc. Salta i brinca
tan com vulguis pe'ls jardins,
pe'l bosc, per l'era i per tot.
Aquets criats a un sol mot
us serviràn sempre fins.
HORTOLÁ Puig mon rei aixís ho mana
de mí podeu disposâ.
BER. ¿Què sabs fer?
HORTOLÁ Só l'hortolà.
BER. Escolta'l que se't demana.
Tens això molt malament.
MAR. Còm! Un jardí tan hermós.
BER. ¡Què jardí! No estic per flors.
Arrenca-les al moment,
i planta'm per tot, figueres,
i bona cosa de cols,
pebroteres i fassols,
ceballots i tomaqueres.
MAR. ¡No tens tú mal ceballot!
REI Fes-ho aixís. Dignes que si, (*Al hortolà.*)
sense arribar-ho a complí.
HORTALÁ Serèu complascut en tot.
PRUDEN. També de mí disposèu.
BER. ¿Quí es aquesta?
HORTOLÁ La Prudencia;
ma muller.
PRUDEN. Que en tota urgencia
diligenta la veurèu.
(Se'n và amb l'hortolà.)
REI No vull que's parin aquí
les proves de ma afició.
MAR. ¿Encara més doncs, Senyô?
REI Porta'l bagulet, que allí, (*A Estornell.*)
dins la carroça he deixat.
*(Estornell se'n và. Estornell parla baix amb
els nobles.)*
Es tant el que'm diverteix,

que límit no regoneix
ma gran generositat.

BER. *(Baix a Marcolfa.)*

Mare, demana un bagul;
deu volguer-me fê enterrar.

MAR. Jesús! ¡Quin disbaratar!

BER. ¡Ja hi ha anat aquell gandul.

MAR. Tú vols enterrar-me a mi.
¡Calla, per Déu! que no dius
sinó termes ofensius
per falta i avergonyí.
No tornis a obrir la boca
devant del rei.

BER. *Ja ho faré.*

MAR. Aixís, tancala ben bé,
que tancada no sofoca.

ESTOR. *(Amb el bagulet.)*

La vostra ordre està cumplida.

REI *Bertoldino. ¿No respons?*

*(Bertoldino s'hi acosta amb la boca forta-
ment closa, i respón amb signos i sorolls
guturals.)*

Parla. ¿Qué no pots? ¿I doncs?

MAR. Té la conversa proibida.
Jo li he manat que callés,
ja que es la única manera
de poder-ne fer carrera
perque no us ofengui més

REI Doncs jo li dono llicencia
per dirne tot quan voldrà.

BER. Cà! La mare'm pegarà.

MAR. Parla, però ten prudencia.

BER. ¡Tenir la Prudencia! Bè!
No puc.

MAR. *Ja torna a bramâ*

BER. Es casada amb l'hortolâ
la Prudencia.

REI *Raó que té.*

Parla sense por amb mí.

BER. ¿Puc parlâ?

MAR. *Amb modos.*

REI *A veure.*

BER. Doncs dic, que us voldria treure
a dotze hores lluny d'aquí.

MAR. ¿Heu sentit?

REI ¡Ja, ja, ja, ja!

- BER. ¡I es clà! Tinc gana...
MAR. Ximplot!
BER. I amb aquest estaquirot
no me'n puc anâ a brenâ.
REI Si té gana la criatura
ha parlat a punt de solfa.
Queda't tú, sabia Marcolfa,
a vetllar per sa ventura.
I pren aquest bagulet
on t'hi dono mil escuts,
perque viscâu complascuts.
BER. Aviat n'haurèm fet net. (*Pren el bagulet.*)
¡Noi, que pesa! ¡Quàn dinê!
REI ¡Sembla que tot t'hi estarrufes!
BER. Serà per comprar baldufes.
REI Anem ja.
BER. Parsar-ho bé.
Memories a la promesa,
i que's recordi de mí.
Teniu-la compte per' llí,
que no me la trovi presa.
REI Tú procura't pulir bé,
que la tindràs per esposa.
BER. Ara aneu-se'n, que'ns feu nosa.
MAR. Déu, Senyor, vos vulgui fê
tantes mercès, com a mí
la vostra bondat em fà.
REI Veniu-me a veure.
MAR. Es farà
tot quan demani de mí.
(*El Rei, Estornell i acompanyament, se'n van.*)

ESCENA IV

BERTOLDINO i MARCOLFA

- BER. ¿A on desèm aquest dinê?
MAR. A casa l'hem de portar.
Pero primê hem de parlar
de cosa que molt convé.
BER. Vaja! Algun sermó dels vostres.
MAR. ¿Què haig de fer sinó sermons,
quan en totes ocasions
la teva ximplesa 'm mostres?

Ahir, ¿què 't vas posà al cap
de demanà aquella noia?
¿No veus que tant rica joia
no es per qui honrar-la no sab?
¿Què en faràs d'una muller
de naixement tant distint
del teu, que viurà patint
per tot quan te vegi fer?
Jo la vull.

BER.

MAR.

Es impossible.

BER.

Es meva; el rei me l'ha dada.

MAR.

Per sa paraula empenyada,
però sent-li molt sensible.

BER.

Ja's coneix que us serà nora
que ja me la maltracteu.

MAR.

Es que mai us avindreu.
Ella es noble, tú ets de fora.
Ella menjarà faisans,
i tú menjes farinetes;
ella tindrà les mans netes
i tú no 't rentes les mans.

BER.

¡Oh, ja 'm compraré sabó!
Vaja, no 'm convencerèu.

MAR.

¿No coneixes que fareu
parell de revenedó?

BER.

Si voleu, ja que amb el dit
veig que agradar-vos no logra.
vós, bé!.. no li siguèu sogra,
més jo vull sé'l seu marit.
Jo la vull, i està acabat.
M'agrada, la trovo maca,
i es xamosa i currutaca...
¡Jo n'estic enamorat!

MAR.

¿Tú, enamorat?

BER.

¿Em sou mare
i no ho heu notat?

MAR.

¡Ves, ves!

BER.

¿No heu notat que menjo més
de lo que he menjat fins ara?
¿No haveu reparat tampoc
que aixís com ans em llevava
quan just el matí enllustrava,
ara dormo com un soc?
Badallo, no gasto humor.
Tot això no es natural,
i això es que tinc algun mal,

MAR. i aquest mal ve de l' amor.
¡Ah, bestia! ¡Cap sense sucl
¿D'en *Bertoldo* tú ets l'herèu?
BER. Dòna, això vós ho sabrèu.
MAR. Ho veig i creure-ho no puc.
BER. Ja està pres el determini,
i no hi ha més, ja he tossat.
MAR. Ja que jo res he guanyat
veiam si ho fa'l sabi *Hermini*

ESCENA V

Dits i HERMINI, d'astròlec.

BER. (*Fugint.*) ¡Ai, mare; quin animal!
(*Agafant-se amb Marcolfa.*)
HERMINI ¿Què té'l noi?
MAR. No ho sé, i m'estranya.
BER. No hi parlèu, que té una banya
i embestint us pot fer mal.
MAR. ¿Una banya?
HERMINI Ja comprenc.
No sens motiu s'acoquina.
Parla per la paperina.
No temis que a ningú ofenc.
MAR. ¿No veus qué és el sabi *Hermini*?
¿Pe'l vestit li fas agravi?
HERMINI És l'uniforme de sabi.
Com no hi ha res que m'amoini
al món, d'això d'anâ lluit
i sê elegant i rumbós,
vaig aixís que's bó pe'l cos,
puig aixís no's va oprimit.
BER. ¿I per sê home de saber
ha d'anar de cucurulla?
HERMINI Es vesteix l'home i despulla
sempre segons son valer.
Sigui màxima per tú;
quan fa calor, poca roba;
al hivern ja causa's trova
per més roba.
MAR. Ben segú.
BER. Ja es un sabi que fa'l cop.
HERMINI He fet de tot escrutini.

- MAR. Ja us diuen el sabi Hermini.
HERMINI Fins he fet un aixarop.
BER. Ja m'ensenyarèu de fer-lo.
HERMINI Si tú tens aplicació
sabràs tot el que sé jo;
de fê aixarop, de desfer-lo.
Fer pomada, confitura,
mangra, unguent de contracàs
i bàlsam de Fierabràs
que de tots els dolors cura.
T'ensenyaré com es diu
la planeta, amb regles velles,
i a coneixe les estrelles
que totes tenen motiu.
Ja tinc l'ullera a la torre.
BER. Cà! Coses de més aprop.
Ensenyim de fê aixarop
i el demés deixem 'ho corre.
HERMINI Bé, doncs. Una llissó sola
bastarà. Demà al matí
feu el favor de tení (*A Marcolfa.*)
a punt una cacerola.
I ara, si no us vingués mal,
jo voldria un *piscolabis*.
BER. Ah, ¿també menjen els sabis?
MAR. I no han de menjâ, animal.
HERMINI Menja 'l sabi i menja 'l burro,
però hi ha menjâ i menjâ.
BER. Oh, bé. Això, ja ho sé temps ha,
i això que soc un baturro.
Els burros menjen ufals
i els sabis llibres.
HERMINI *Distingo.*
Si bé conec que us geringo
dec refutar raons tals.
Menjèm llibres, es molt cert,
per saber les coses nostres,
però els llibres son per postres
quan l'exòfago està omplert.
Amb això, ja que aquí'm crida
el deber d'instruï al minyó,
mentres li dono instrucció
tindrèu de fer-me la vida.
MAR. Veniu, que es molt de justícia.
¿Què volèu?
HERMINI Carn.

- BER. Lo dels farts.
HERMINI Carn, que es el que té més parts
de materia alimenticia.
BER. Ja vinc.
HERMINI Es molt oportú.
Vina, que'm veuràs menjâ
i aixís sabràs com se fa.
BER. D'això'n sé més que ningú.
MAR. Anem, doncs, que desaré
els mil escuts. (*Prenent el bagulet.*)
HERMINI ¿Mil escuts?
BER. Son nostres. Ens els ha duts
el rei.
HERMINI Veiam.
BER. Aquí els té.
HERMINI Sí, vaja, es el que busquem
els sabis.
BER. ¿Ah, si?
HERMINI ¡Oí, tall
La pedra filosofal,
sinó que no la trovèm.
(*S en van tots tres.*)

ESCENA VI

El Duc i Estornell

- DUC ¿Tant pròdic ha estat el rei?
ESTOR. Tant generós com us dic.
DUC Amb això, Estornell amic,
es veu que'ls hi dú gran llei.
¡Aquesta finca tan rical
l mil escuts al demunt.
ESTOR. Vaja, que ha arribat el punt
que'l despit ja'm mortifica.
DUC Jo, Duc del Castell com só
i ex-ministre de l'Estat,
veure'm pobre i desdenyat,
sense béns, sense pinyó.
I mentrestant mirà el rei
com ensalsa a dos palurdos,
ignorants, necis i burdos.
Això no ho mana cap llei.
L'enveja, Estornell, m'arbola,

ja sabs que jo parlo franc;
em sento un bull a la sang
que se m'ofega la gola.
Ja no vull esperar més,
i comenso ara els meus plans.

ESTOR. ¿Pronunciar als ciutadans?

DUU ¿Conto amb tú?

ESTOR.

Ja es per demés
que'm dirigiu tal pregunta.
Sempre us he sigut fidel.
Us tinc tot l'assumpte al pel;
la gent de bronzo s'ajunta
cada dia a la taberna
per a esperar ma senyal,
i en veient-me a mí'l dit alt
reventarà la galerna.

DUU

Doncs, avui, aquesta nit,
tota la gent arma en ristre.
Que'l rei em torni a ministre;
aquest té de sê el seu crit.

ESTOR.

¡Oh, i ara que heu dit de l'arma!
Això es el que mancarà,
perque de surtí i cridà
no més se'n treu moure alarma.

DUU

Ah! ¿No està armada la gent?

ESTOR.

Hi ha alguna que altre forqueta;
però arcabús ni escopeta,
ni pensar-hi.

DUU

Malament.

ESTOR.

Me n'han ofert un depòsit,
saldo d'un armer que plega.

DUU

I doncs, pendre'l, i a la brega.

ESTOR.

Falten diners apropòsit.

Me'n demanen mil escuts.

DUU

Si que's fan dir si senyors.

ESTOR.

¿A on son?

DUU

¿Veus si es vergonyós?

Aquets vils els han rebut,
i jo que'm vull pronunciar,
no puc cullí aqueixa ganga
de fê una mala bullanga
que'l poder em torni a dar.

ESTOR.

Mil escuts. Justa es la suma
que aquets villans han rebut.

DUU

Ja la tinc. Ara m'acut
com salvâ això que'ns abruma.

Jo só amic d'en *Bertoldino*,
com ja vaig provar-ho ahî,
que fent el que li vaig dî
de l'Enric mudà'l destino.
Doncs ara veuràs la pàcia
amb que a n'aqueix tros de suro
pispar-li els diners procuro
perque la bullanga's fassia.
ESTOR. Sou home que m'admirèu.
DUC Sí; amagâ'l talent no puc.
Llàstima que sigui Duc;
per gitano no tinc preu.
Vesten, doncs. D'aquí un moment
torna, sent un quart passat,
i 't daré la quantitat
perque m'armis a la gent.
ESTOR. Vaig a cercar a l'armé
i amb ell tornaré a venî.
DUC Vesten i deixa'm aquí
que'n *Bertoldino* ja vé.

ESCENA VII

DUC i BERTOLDINO

BER. ¿Ja heu vist aquest gran regalo
que'l rei m'ha fet?
DUC Ja l'he vist.
Que sigui la enhorabona.
BER. En vida vostra. Geniu.
(*Li dona una moneda*.)
DUC ¿Què és això?
BER. Son les estrenes.
DUC ¿Donar-me estrenes a mí?
BER. ¿No'm donèu la enhorabona?
Jo a la Cort ho he vist fê així.
Quedeus-ho, i a ma salut
bebeu-hi un gotet de ví.
DUC (Qui mal no fa, mal no pensa.
Aném la beta seguint.)
Sé que tens una gran torre.
BER. Tota es meva. Ja us ho he dit.

Si voleu, amb la familia
veniu-hi a passâ l'estiu;
arbres, flors, testos, estufes,
galls, gallines...

DUC   Ets molt ric.
BER. Allí hi ha un estany amb oques.

DUC   ¿I aquest surtidor d'aquí?

BER. Amb granotes...

DUC   I molts peixos.

BER.   ¿Què canten?

DUC   ¿Els peixos?

BER.   Sí.

DUC   Els peixos no; les granotes
amoinen un bon xic.

Però, bé, deixe-m'ho corre
i escolta bé pe'l què vinc.

¿Què fas amb aquesta noia?

BER. Quina? ¿La noia d'ahir?

Ja hi soc promès. Quan estigui
fet a la Cort i pulit,
m'hi casaré.

DUC   Però't manca

el millor, el més precís,
per poder dir que's ben teva
i hi puguis dormir tranquil.

BER. Oh! no hi dormo encara amb ella,
fins que sigui 'l seu marit.

DUC Vull dir que no te la prenguin.

BER. Pendreme-la?

DUC   Sí, infelís.

Si encara no l'has comprada.

¿Qué no coneixes l'estil?

Aquí quan es pren promesa,
se la compra tot seguit,
es regateja amb el pare,
tant ne vull, tant te'n sostinc,
i fins que s'han dat els quartos
no hi ha home que pugui dir
que té la núvia segura
i lligada amb compromís.

BER. Vaja, com qui compra un ase.

DUC Per xò jo't porto l'avís.

BER. ¡No, no! ¡No la vull pas perdre!

Aném a treure embolics.

DUC Ja he fet jo quan convenia

portant-me com bon amic,
i per cloure ben bé 'l tracte
no mes m'has de dâ 'ls pistrincs.
Ja te l'he regatejada,
igual que si fós per mí;
Ja estic entès amb son pare
que m'ha costat un bon xic;
li he deixat paga i senyal
per què no se me'n desdís,
i ara m'has de donâ 'ls quartos
que 'ls hi duré tot seguit.

BER. ¿Quan en demanen? Digueu-m'ho,
que de quartos allí'n tinc.

DUC Mil escuts, l'últim

BER. ¡Què's cara!

N'hi ha per comprar cent garrins.

DUC Ja li faig donar per torna
dos lloros i un gos carlí.

Però, vés un xic depressa.

BER. Espereu-me, vaig allí
a cercâ 'ls quartos, i torno.

DUC Porta'ls, que t'espero a dins
del bosquet del laberinto.

BER. Ja ha fet bé'l rei, que amanits
me'ls ha dat aquesta tarde.

DUC Al laberinto.

BER. Sí, sí.

(Aquí, a riscos que'm vegessin.)

DUC ¡Pendre'm la promesa a mí!

BER. Encara que hagués de vendre'm
la torre i tots els jardins

ESCENA VIII

EL DUC

¡Alabat siga'l senyô,
que cria ximpls així!
Dels benignes de la terra
en viuen els aixerits.
Ja tinc el diner, ja compro
les armes per fê'l burgit,
i ja'm veig amb la victoria

tornant a manâ al país.
I tot aixó ho logro amb sumes
d'ells mateixos... Aném dins
del laberinto a esperar-lo.
L'alegría'm té aturdit.
(*Se'n và. Pausa. Les granotes del surtidor
es posen a cantar.*)

ESCENA IX

BERTOLDINO

(*Amb el bagulet dels diners.*)

A portar-los desseguida.
Ja'ns podèm calsar les botes. (*S'atura.*)
¿Què's això? Son les granotes.
¡Noi, quin bestia! ¡Còm crida!
(*Acostant-se al surtidor.*)
¿Què'm cridèu a mí? ¿Què hi ha?
(*Escarnint-les.*)

¡Quatre, quatre! ¿Què volèu?
Porto pressa; no'm turbèu.
Vaig la promesa a comprâ.
Veieu? Aquí hi ha els menuts
per pagar-la. Em costa cara,
però ja ho val si's repara.
Aquí dins hi ha mil escuts.
Mil escuts. Diu que's l'estil.
¿Què dièu?
(*Les granotes canten desafortadament.*)

¡Veten aquí un atre!
Ara diuen que n'hi ha quatre.
Us torno a dir que n'hi ha mil.
¿Quatre, quatre?
(*Escarnint.*) **També es cas**
que ho vulguen saber milló.
Us dic que mil. Ja ho sé jo,
animals de Barrabàs.
¡Ai, jo't foll! Dali amb els quatre.
No sé com me tinc tranquil.
No son quatre, que son mil.
¿Ah, no? Doncs jo us tinc d'abatre.

Teniu. Aneu-los contant.

(*Obra 'l bagulet i tira grapats de monedes d'or al surtidor.*)

¿Ho veieu com hi ha molt més?

Anèu contant els diners.

Sembla que ja van callant.

Alsa, teniu. I els meus mots
que mai més me'ls desmentiu.

Aneu-los contant, teniu.

Vaja, aquí ja'ls teniu tots,
fins la capsa. (*Li tira.*) Vaja, aném.

¿Quí ha guanyat? ¿Son quatre o mil?

Un els hi diu tot humil,
i elles, tossèm que tossèm.

¡Males besties!

ESCENA X

Dit i el Duc

- DUC (*Tot depressa.*) Bertoldino!
l'esperava i no has vingut.
- BER. Ca! Si aquí m'he entretingut.
que per poc em desatino.
- DUC No es moment de baberotes;
dona'm, dona'm el dinê.
- BER. Espereus, ja us el daré
quan me'l tornin les granotes.
- DUC ¿Les granotes?
- BER. Oh! Han tingut
ara amb mí una gran quimera.
Vaja, una gran pelotera.
Però al últim jo he vensut.
Us portava jo'l dinê,
com estavem convinguts,
que feien els mil escuts,
quan les granotes...
- DUC (No sé
per què ja'm comenso a abatré.)
- BER. Aixís que'm veuen passar,
em comensen a cridar
que no més n'hi havia quatre.

Mil, dic jo, per què callessin.
I elles, quatrel quatre! Al fi,
els hi he tirat tots aquí.

DUC

Bàrbaro!

BER.

Perquè 'ls contessin.

Els han contat.

DUC

Vill!

BER.

Es clar;

les he deixat atrapades.

Ara estàn de sofocades,

que ni gosen a cantar.

DUC

(Desesperant-se.)

¡Tots els meus plans son a terra!

¿No's poden pescar? Que, no.

Si es més fondo 'l surtidó

que cap pou. Vaja, això aterra.

ESCENA XI

Dits i ESTORNELL

ESTOR.

Ja tinc a fora l'armê,
i la gent ja està amanida.

Vinga'l diner desseguida.

DUC

¿Sabs pescar? Doncs pesca'l, té.

(Acostant-lo al surtidor.)

ESTOR.

¿Què vol dir?

DUC

Què aquest taul,

incapàs de sagraments,

els ha tirat, i aquí 'ls tens.

ESTOR.

¿Això ha fet aquest gandul?

DUC

S'ha enfadat amb les granotes.

BER.

Però no us deu enrabiades,

les granotes son fiades,

mereixen molt bones notes.

I sense dils-hi ni un mot

tornaràn el dinê aviat,

que per xò ja 'ls he tirat

fins el bagulet i tot.

ESTOR.

Es a dir que no fem rê.

DUC

Tot ho ha perdut aquest ase.

La gent que se'n torni a casa,

que'l cop avui no's pot fê.

ESTOR. Mal qui de ximples es fia.
DUC Se'ns ha espatllat el registre.
ESTOR. Ara ja fórau ministre.
DUC Serà per un altre dia.
(*Se'n van. Bertoldino està avocat al surtidor i no'ls veu.*)

ESCENA XII

BERTOLDINO, *aviat* HORTOLÀ

BER. Mireu, mireu quants de peixos.
¡Ai, Ai! Son fora tots dos.
(*Girant-se i veient que no hi son el Duc i Estornell.*)
N'hi ha de blancs i n'hi ha de rojos,
de plata i de tots colors.
Però son uns peixos besties,
tots han pujat des de 'l fons;
còm que han vist que a les granotes
els he tirat grapats d'or,
ara 's pensen els ximplicis
que amb ells ho faré altre cop.
El que faria, pescar-los
si pogués atinar com.

HOR. ¿Què fem per 'quí, Bertoldino?
BER. Eil! Só l'amo i tinc el don.
HOR. Don Bertoldino.
BER. Així encara.
Res, pensava aquí tot sol,
còm pescaria aquets peixos.

HOR. ¿Pescar-los, i fan tan goig?
BER. Però tenen una falta.
HOR. ¿Quina, si no soc curiós?
HOR. Que no son bons per la paella.
Amb això 'ls vull treure tots,
per posar-hi peixo-palo,
bacallà, sardina i polps;
a on so jo, sols hi vull coses
que s'agafin al ronyó.
(*Mala negada t'estobi.*)
HOR. ¿Sabèu còm se pesquen?
BER. Prou.
HOR.

Se'ls tira pa; els pobrets surten
i amb la mà se'ls pren llavors.
Doncs ja torno.

BER.

HOR.

BER.

HOR.

¿A ont aneu, ara?
A cercar pa. *(Se'n va corrents.)*

¡Cap de bou!
Ja'n faràs bona agafada,
sent el peix tan relliscós,
que s'esmuny per més que apretis.
Anèm a regà 'ls fessols.
*(Se'n và. Bertoldino surt carregat amb
grans pans de crostons.)*

BER.

Em sembla que m'asseguro
de fer bona provissió.
*(Deixa 'ls pans a la vora del surtidor, i'ls
va tirant.)*

¿Diu que tirant pa se'ls pesca?
Aquí 'n teniu de crostons.
¡Alsa petits! En va un altre,
tot el que havia al rebost.
Ja'ls piquen; ara agafem-los.
Em fugen. ¡Lladres. traidors!
Això es estafar-me 'l pa.

(Ficant les mans als surtidor.)

No val a escapar-se, no.
Així que'ls tinc se m'esmunyen,
Ja us tromparé, lladregots.
¿M'havèu estafat el pa?
us faré cegos a tots.
Els hi tiraré farina
als ulls, i mai més claror
tornen a veure en la vida:
Tindràn de nadâ amb un gos.
*(Se'n va corrents i torna amb un sac de
farina.)*

La farina que la mare
tenia per fê pa al forn.

(El buida al surtidor.)

Au! per fer cegos als peixos.
Endavant; ja tots ho son.

ESCENA XIII

BERTOLDINO i MARCOLFA

- MAR. ¿Qué fas, pillo, estrafalari,
que m'has deixat el rebost
sense pà, m'has prés els quartos
que ha dut el rei, mi Senyor,
i ara llenses la farina
de les nostres provisións?
- BER. No's pert res; no vos la llenso.
Tota es dintre el surtidor.
- MAR. ¡Ai, trista de mí! Jo'm moro.
(Desesperada.)
- BER. No us moriu, que'm farèu por. (Cridant.)
¡Socors, que se'm mor, la mare! (Plorant.)
Socors!

ESCENA XIV

Dits, HORTOLÀ i PRUDENCIA

- HOR. (Corrent.) ¿Què és, què és això?
- PRU. (També corrent.)
¿Qui es que demana assistència?
- BER. Correu, que la mare 's mor.
- HOR. ¡Un trevall!
- PRU. Tota tremola.
- BER. Tirem-la a n'el surtidor. (Anant-la a agafar.)
- MAR. Separant-lo d'una rebolada)
¡Avui tot ho llensaries!
- HOR. ¿Què ha estat?
- MAR. Qué no tinc consol;
que aquest fill ha de matar-me.
(Se'n va plorant.)
- BER. (Seguint-la.) Vès, per res, quan de trastorn.

QUADRO II

Interior de la casa de l'Hortolà.

ESCENA PRIMERA

ENRIC, *aviat* HORTOLÀ

ENRIC   (*Cercant.*) Salut a l'honrada gent.
¿No es a casa l'hortolà?
Doncs, a fé l'haig de trovâ,
que'l tinc de veure al moment.
(*Cridant.*) ¡Ah de casa!

HOR.   (*Surtint.*)   Don Enric.

ENRIC   Buscan-te vinc amb urgencia.

HOR.   Per servius amb diligencia
sempre disposat estic.

ENRIC   Ja sabs que aquest *Bertoldino*,
que'n mal hora es arriuat,
m'ha fet a mí desgraciat
amargant el meu destino.

HOR.   No'm parlèu d'aquell ximplici,
que, amb una hora que's aquí,
ja no's pot arrivâ a di
el que ha causat d'estropici.

ENRIC   Doncs, aquest neci, hortolà,
es qui ma sort té amargada,
que's vol casâ amb ma estimada
i'l rei li té de donâ.

I com al primer moment
es pot fer el matrimoni,
sempre tremolo que soni
l'hora de perdre 'l content.
Tinc de salvâ 'l meu amor,

- i per çò conto ara amb tú.
HOR. Ja podèu estar segú
que tindreu bon servidor.
ENRIC Jo só Senyor d'aquest poble
i 'ls seus fills em son vassalls.
HOR. Tots fidels, pels pocs trevalls
que 'ls causa vostre obrar noble.
ENRIC Doncs bé; els necessito a tots.
Vés al poble i manifesta
que preparin una festa.
HOR. Tiral Ja 'ls veurèu quins bots.
ENRIC Afegeix que determino
que aquesta festa l'intent
tindrà de portâ, aparent,
d'obsequiar a en *Bertoldino*.
Per el qual, vindràn aquí
uns quants pe'l poble enviats
a convidar-lo postrats,
perqué ell hi vulgui assistî.
Amb consigna ben entesa,
que han de saber logrâ amb maula,
que 'l ximple 'ls dongui paraula,
de portar hi la promesa.
Quan siguin allí tots dos,
pe'l meu plan ja us guiaré.
HOR. Ja us he promés que faré
tot quan us convinga a vós.
(Se'n van un per cada costat.)

ESCENA II

PRUDENCIA, amb un cove de palla que se suposa plé
d'ous, i una lloca al damunt. Aviat Bertoldino.

- PRU. Crec que aquest serà bon lloc,
per què estigui bé la lloca.
Com que 'l ximple tot ho toca,
no me'n fío molt, ni poc.
Ara ha entrat al gallinê
i ha esbalotat les gallines.
¡Déu meu, quines tremolines!
Aquí la lloca està bé.
(Coloca el cove a un costat i se'n và.)

BÉR. No sé què ha dut l'hortelana,
que s'amagava de mí.
Ahl ja ho veig; ja ho veig aquí.
Una lloca ben galana,
que s'està covant els ous.
Després surten polls, ja ho sé.
Però, ca, no va pas bé.
Petits, i no'n surten prous.
Com que una lloca es petita,
els polls també petits dona.
Els covés una persona,
hi hauria millor cullita.
Vaig a covâ aquets d'aquí.
Si m'hi poso, ja's veurà;
de cada ou en surtirà
un avestrús gros així.

(A la lloca.)

Vés a festejà amb el gall,
jo't faré 'l jornal. Vés, vés.

(Treu la lloca i la tira fora.)

Això 's farà sempre més
quan se vegi 'l poc treball
que costa. Seuré una estona.

(S'asseu al cove.)

Ajà! Ja hi som. Quina poca
latxa, fer-ho fê a una lloca,
podent-ho fê una persona
que té més enteniment.
Ara, muixoní i quietut,
que no's perdi la virtut
i 'ls polls ixen al moment.

ESCENA III

BERTOLDINO, *sentat al cove, l'HORTELÀ seguit*
d'uns quants del poble.

HOR. Veniu, que diu que's aquí.
Mireu-se'l, a dins d'un cove.

(Avansant.)

Amb gran alegria us trova
el poble que us vol tení.

¿Més, què feu aquí, mostramo?
Alseus:

BER. Ni a tiros me mous.

¿Veus que estic covant els ous?
(Animal.)

HOR.

BER.

HOR.

Quietut reclamo.
(Deixem-lo fer i endevant.)

Aquí vostra vènia implora
el poble d'aquí a la vora
per festejar-vos en gran.

BER.

Festejar-me? No pot sê.
Ja soc promès.

HOR.

Volèm dir,
que us desitjèm divertir.

BER.

HOR.

Ah! Si es així, ja vindré.
S'us prepara una gran festa,
ball i un xic de ressopó,
i aquí vé la comissió
que tal plan us manifesta.
Puig estè fora de tino
la gent amb la gran fortuna
de l'arribada oportuna
del cèlebre *Bertoldino*.

BER.

HOR.

Molt bé; doncs ja es cosa entesa.
Més, com es fà la funció
també en celebració
de que ja tinguèu promesa,
si no sigués abusar,
la promesa amb vós durieu,
per què o sinó no tindrieu
balladora per ballar.

BER.

HOR.

BER.

Vaja si me li duré.

No'ns enganyèu.

Per més senya,
fés de correu d'espardenya
per anâ a la Cort.

HOR.

BER.

HOR.

BER.

Molt bé.
Hi vas, i dius an el rei
que m'envii la xicota,
que hem de ballar la gabota.
La vostra ordre 'm serà llei.
Aném, nois, cap a donar
per la festa tots els passos.

BER.

Fins hi haurà copla i domassos.
Feu que hi hagi bon sopar.

(*Se'n va l'Hortolà amb els altres*)

ESCENA IV

BERTOLDINO, *aviat* MARCOLFA, *i després* HERMINI

- BER. Tornem a l'ocupació.
MAR. (*Dins.*) ¿A on deu sê aqueix bordegàs?
¡Ai, Jesús! ¡Déu meu! ¿Què fas?
BER. Rebia una comissió.
MAR. Però, ¿què fas aquí al cove,
que veig que per res te'n mous?
BER. (*Aixecant-se.*)
Ah, he estat covant els ous.
I ha anat bé; mirèu la prova.
MAR. ¡Ja has fèt un altre calvari!
BER. (*Mirant al cove.*)
Teniu raó, No ha anat bé.
MAR. Jo't mataré, et mataré.
HERMINI (*Sortint.*) ¿Qui crida, aquí?
MAR. Estrafalari!
HERMINI No deu anar pas per mí,
doncs tot just só un sabi manso.
MAR. Va pe'l noi, que ja me'n canso,
que'm cuida a fer perteni.
Treiem això del devant.
(*Entra'l cove a dins.*)
HERMINI No sens pena, oh *Bertoldino*,
jo't miro seguí'l *destino*
de fer disbarats en gran.
BER. Bé, bé; no'm vingui amb cançons.
HERMINI ¿Còm cançons? Si jo no canto,
es perorant que m'espanto
de les teves infraccions.
MAR. Ja'l pots escoltâ...
HERMINI Ho meresc.
MAR. Per què és un pou de ciencia.
BER. ¿Un pou? Bona conveniencia
per posar-hi el meló en fresc.
MAR. Glorificat a matines;

- HERMINI per xò si que no es inepte.
Jo li daré una recepta
per tenir maneres fines,
per no fer mai cap errada,
per demostrâ en tota ciencia
agafat amb la prudencia...
- BER. ¿La Prudencia altre vegada?
- HERMINI Altre vegada, i deu mil,
que ella es mare del sabê.
- BER. ¿Té un fill? No'n sabía rê.
- HERMINI Fés això i viuràs tranquil.
- BER. ¿M'haig d'agafâ amb la Prudencia?
- HERMINI Ella tot desfici acaba.
- BER. ¡Mira que tall! No'm pensava
que tingués tanta influencia.
- HERMINI Dat ja'l consell, em retiro
a la torratxa; des d'ella
estic cercant una estrella
i amb el telescopi miro. (Se'n và.)
- MAR. Que aprofitis la llissó
del sabi Hermini.
- BER. Ho faré.
Punt per punt la seguiré.
- MAR. Vaja, i sigues bon minyó.
(Se'n va.)

ESCENA V

BERTOLDINO *i aviat* PRUDENCIA

- BER. M'haig d'agafâ amb la Prudencia
Oh, i que ara la veig per 'llà.
Deixa-me-la anâ agafâ.
ja que diu que dona ciencia.
(Surt Prudencia.)
- PRU. Prudencial!
- BER. ¿Quí'm crida?
(Sorprenent-la i abrassant-la.) Io.
¡la't tincl
- PRU. Eil ¡Poca vergonyal
(Lluitant per a desferse'n)

BER. ¡T'agafaré per la monya!
PRU. Socors! ¿On s'es vist això?

ESCENA DARRERA

Dits i l'HORTOLÀ; després el COMTE i PALMIRA

HOR. ¿Què passa?
PRU. Corral Assistencia!
HOR. ¡Com s'enten! ¡Gran atrevit! (*Separant-lo.*)
BER. El sabi Hermini m'no ha dit:
agafa't amb la Prudencia.
HOR. Doncs si de mí's pensa riure
ell em pagarà l'agravi.
Ja veuràs jo a n'aquell sabi
com l'ensenyaré de viure.
PRU. Vaja un susto que m'ha dat.
HOR. Oh, i apretava, el traidô.
BER. Jo donava la llissó
tal com me l'han ensenyat.
¿Què t'han dit an al Palau?
HOR. Que amb tot i sê una sorpresa
us envien la promesa,
per portar-la an el sarau.
Cap aquí la dú son pare.
(Mirant cap a fora.)
BER. ¿Eh, qué és una bona mossa?
¡Tots dos farem una tossa!...
PRU. Aquí estàn.
BER. No té cap tara.
COMTE *(Surtint amb Palmira.)*
Vaja, ¿a ont es aquest ximplot
que a tots ens fa ballâ així?
BER. Per servir-vos; soc aquí.
PAL. (Ni sa vista sufrí's pot)
BER. Doncs, ¿qué anirèm a ballâ?
COMTE Per ballâ està la pobreta.
BER. Ja la veig que està distreta,
però ja s'alegrarà.
PAL. (Enric del meu cor.)
BER. Anem.
COMTE El rei te'ns entrega. Mana.
BER. Fem brasset.
PAL. (*Fingint.*) De bona gana.
BER. Doncs cap al poble. Marxem.

QUADRO III

La plaça del poble. Aspecte animadíssim. Penjarelles de rama, cobrellits pe'ls balcons, teieres enceses. Gent del poble vestida de festa; vells, joves, doncelles i criatures.

ESCENA PRIMERA

GENT DEL POBLE *discurrint alegrement per l'escena.*
HORTOLÀ i ENRIC

ENRIC   ¿Tens entès el meu projecte?

HOR.   ¿Es dir que'ls voleu robar?

ENRIC   Quan el ball més els distregui,
surto jo, i del mig del ball
me'n enduc a la Palmira.
Vens tú per l'altre costat
i t'en dus a en Bertoldino.

HOR.   ¿I el duc?...

ENRIC   A on et semblarà.

HOR.   (Mirant cap a fora.)

Ah, ¡ja vé la comitiva!
La copla amb els convidats.
Poble, ¡visca en Bertoldino!

TOTS   Visca!

ENRIC   Deixa'm amagar.   (Se'n và.)

ESCENA II

HORTOLÀ, POBLE, la COMITIVA formada per la gralla i tamborino, un ARCALDE amb vara alta, BERTOLDINO de brasset amb PALMIRA; el COMTE, MARCOLFA, el sabi HERMINI, darrera una copla de MUSIOS i la comissió del POBLE.

(A sò de gralla desfilen; la copla s'enfila dalt d'un replà, igual que la gralla i tamborino. Bertoldino i Palmira queden al mig.)

BER. ¡Ja som aquí!

TOTS Viscal visca!

PAL. (Deu meu, quin patir més gran.)

HERMINI ¿Voleu que us faci una arenga?

BER. ¿Què hi ha peix escabetxat per fer cap falta l'orenga?

HOR. No estem per sermons.

TOTS No, cà!

HERMINI Doncs ja callo. Moltes gracies, pueblo amado.

HOR. Ala! A ballar.

BER. ¿A quina hora es la manduca?

MAR. ¿Ja demanes per menjar?

HOR. De primer les contradanses.

BER. Vaja, que comensi'l ball.

(La música romp, els villans fan rodona i volten, tenint al mig a Bertoldino i Palmira. Hermini, Marcolfa i el Comte ho miran des de un costat. Quan han ballat una estona, surt Enric seguit d'uns quants homes que s precipiten al rotllo, prenen a Palmira i se l'emporten.)

BER. Are amem-hi amb la promesa.

Ala, tornem-hi, companys.

ESCENA DARRERA

Dits, ENRIC i HOMES

ENRIC   ¡A n'ells, que ja arribat l' hora!
PAL.   Enric!
ENRIC   Et vinc a salvar.
BER.   ¡Ai, que'm roben la promesa!
HOR.   *(Tirant-se'ls a sobre amb els del rotllo.)*
                  Agarrotem-lo, companys.
BER.   ¡Ai, mare, que se m'emporten!
MAR.   ¡Noi, fill meu!
COMTE   ¡La noial! ¿A on và?
HERMINI   No's pot rê amb la forsa bruta.
MAR.   Noi!
COMTE   Noial
HERMINI   Ha estat un bon ball.

(L'hortolà amb els seus se'n han endut a Berto'dino. Marcolfa, cridant, vol seguir-los, però l'aturen els villans que queden en escena, el mateix que'l Duc. Quadro de desordre.)

FÍ DEL ACTE TERCER

ACTE QUART

QUADRO PRIMER

La presó de'n BERTOLDINO

Decoració del Seller

ESCENA PRIMERA

BERTOLDINO, *amb un got en la mà.*

¡No m'obren, no; jo m'anyoro!
No hi estic bé an aquí dins.
La presó no es pas tan mala
perque no m'hi falta ví,
però se sent devegades
un rossegar i un siu siu
que'm fan creure que hi ha rates.

Ail ja les sento a n'allí. *(Espantat.)*

Bàl Bebèm-hi altre copeta. *(Beu.)*

¡Ja, ja! ¡Qué soc divertit!
Sembla impossible que rigui
passant el que'm passa a mí.
Agafar-me a la xicota

i an a mí que's el més trist. (Beu.)
Quins tragos, Deu meu, quins tragos,
ei, no parlo dels del ví.
Ben mirat jo aquí só un quefe
d'exèrcit, perque aprop tinc
com a soldats en filera
botes posades aixís,
quietes i reposades
aquí com si'ls hagués dit:
Ar! *En su lugar, descansen.*
Com em miren. ¡li, ji, jil (Beu.)
Vaja, ara vull que's vegi
que sé manar: ¡Oído a mi!
Compañía! ¡Paso doble!
Marchen, ar! Sinc, sinc, sinc, sinc!...
(*Fa els soldats, completament begut, i entra*
l'Enric.)

ESCENA II

BERTO DINO i ENRIC

ENRIC (Obra la porta i entra.)
Deu te guard, bon Bertoldino.
BER. Ola! D'on surts, noble Enric.
¿Qué també vols fer brometa?
ENRIC Parla com em deus a mí
i escolta això que vull dirte.
¿Què has pensat?
BER. Que tú atrevit
vares pendre'm la xicota,
i he pensat que tú'm pots dir
a on és perque jo hi vagi
i m'hi casi tot seguit.
Vaja, vaja. vaja, vaja.
ENRIC (Comprenc: pobre, no està en sí.)
Es que jo venfa a dirte
que si vols lliure sortir
d'aquí on tancat et troves,
no més tens de fê'l que dic.
BER. ¿Què dièu?
ENRIC Que has de renunciar
a casar-te de precis

amb la donzella Palmira.

BER. Això si que no.

ENRIC ¿Què dius?

BER. ¡Tan guapa què és i tan rical

ENRIC Doncs no sortiràs d'aquí.

BER. Aixís la vida 'm farèu.

ENRIC Potser no.

BER. Beuré bons vins,

i si tanta gana paso

faré un platillo ben ric

d'unes ratases molt grosses

que sento xisclar per' lli.

(Si no m'espantessin, rai.)

ENRIC Doncs, en fi, ¿què decidim?

BER. Que us els haureu d'espinyar,

que la Palmira es per mí,

perque jo vaig demanar-ho,

i sabèu que estava escrit

que'l que jo demanaria

fora ben meu.

ENRIC ¿I tranquil

contemples que la Palmira

la tinga jo are?

BER. Sí.

ENRIC ¿Però, l'honor?

BER. No m'hi fico.

No sè què's això que heu dit.

Jo dic que la vull an ella,

i serà com tres fan cinc.

ENRIC Donques bé; ja que t'empenyes

en no voler desistir,

sàpigues que la Palmira

en mon poder jo la tinc.

BER. Prou que'l rei farà donar-vos-la

ENRIC. Fugirèm ben lluny d'aquí

i no la podràs fer teva,

i't moriràs de neguit

quan sàpigues que ditxosos

vivim en altre país.

Adeu.

(*Se'n và i tanca.*)

ESCENA III

BERTOLDINO; *aviat el Duc, disfressat de pastor.*

- BER. Ep! Adeu siau.
No se'n burlarien poc
de mí, si aquella xicota
no volgués ara... No, no.
Vaig dir-ho i no torno enrera,
El sabi Hermini bé prou
m'ho diu sempre: el que prometis
cúplex-ho bé sobre tot.
¡Ai, Deu meu! ¡Quines ratasses!
Des d'aquí sento els grinyols.
(El Duc obra la porta i entra.)
- Ja torna a obrir-se la porta.
BERTOLDINO.
- DUC BER. Olal! ¿Sou vós?
¡Jo't flic! ¿Qué heu tornat a menos?
- DUC Vinc disfressat de pastor
a salvar-te.
- BER. Ah! ¿A salvar me?
- DUC Es a dir, salvar-te no,
perque ja la teva mare
i aquell sabi tan cap gros,
sabent que tú aquí estaves,
venen a cercar-te. Jo
vinc per un altre negoci.
Si vols sabràs dintre poc
a on tenen la Palmira.
- BER. ¿Voleu dir?
- DUC Jo a el traïdor
Enric no he perdut de vista,
perque quan va passà allò
vaig sentir molt clar que deia
al hortolà: — No sé a on
me'n portaré la Palmira,
però demà ho sabràs prou,
puig t'enviaré una carta
donan-te la direcció
d'allà on tindré la Palmira.—
Ara bé; quan dintre poc

- tú sigues lliure procura
arribar-te fins al hort
i pendre amb manya la carta.
- BER. ¿Perquè no la prenèu vòs?
DUC Perque a mí, si m'atrapaben
disfressat, no més per çò
potser ja'm desterrarien.
Pensa que's el teu amor.
SÍ que ho es.
- BER. Doncs mans a l'obra.
DUC Doncs ja s'acabat la por.
BER. (Dins.) Bertoldino!
MAR. Ells! ¿A on m'amago?
DUC Ah, ja veig allí un recó.
BER. Epl mirèu que aquí hi ha rates.
Ah! Ja son aquí... *xiton*.

ESCENA IV

Dits, MARCOLFA i HERMINI

- MAR. ¡Vina aquí, fill de la mare! (*Abrassant-lo.*)
¿A on dimontri t'has ficat?
- BER. Ja ho veïeu, m'han agafat.
HERMINI A salvar-te venim ara.
- MAR. ¡Ja ho veus, ja ho veus! El volè
promesa que no't pertoca.
- BER. ¿Qué voleu dir que no'm toca?
- MAR. Que no es per tu, cap de bè.
HERMINI Renuncia a tal doncella:
hi ha una noia que ha ningú
diu que vol sinó an a tú.
- BER. Doncs jo no la vull an ella.
MAR. Amb l'altre no't pots uní.
BER. Una noia es per un rei
diu el ditxo, jo com llei,
dic: que una reina es per mí.
Ella m'agrada, m'hi atraco,
perque jo motiu hi veig.
¡Jo crec que no soc tan lleig;
i després, si no soc maco,
sé regar, sé plantar arbres,
i tinc com cosa molt bona

- que sabré tractar la dòna
perque ja he tractat amb cabres.
- HERMINI I aquell àngel de bondat
que't vol tant.
- BER. Que s'aflaqueixi.
- MAR. Que t'estima.
- BER. Que pateixi
doncs jo també m'hi he trobat
agradar-me una minyona
i habér-me-la de mirar.
- HERMINI Amb ella't podràs casar,
doncs del teu bras es persona.
Es cambrera principal
del Palau, i molt li agrades.
- BER. No farem res; no vull criades.
No m'hi faig, pico més alt.
Que vinga aquesta cambrera;
que'm declari el seu amor,
jo li respondré amb valor
que'l seu afany no m'altera.
I si'm diu: — Ai, jo t'estimo;
estima'm, *Bertoldinet*. —
Li respondré: — ¡Cà, barret!
No es per tú si jo m'aprimo.
Jo vull una tal Palmira
que's guapa i que té molt dot;
per çò jo só el seu xicot.
Si per mí el teu cap delira,
feste un bon tip de plorar
i vesten ben lluny d'aquí,
les comteses son per mí:
les cambreres, a fregar.
- HERMINI Anem, puig quan la veuràs
cambiaràs les teves trasses.
- BER. Anem, sí! hi ha unes ratasses
allí dintre com el bras.
- MAR. Anèm (Aixó no va bé.) (A *Hermini*.)
- HERMINI (Sembla que'l plan se'ns descarta.)
(*Apart a Marcolfa. Mentrestant surt el Duc i
diu a Bertoldino que s'ha quedat enrera.*)
- DUC Pensa a pendre aquella carta (*S'amaga*.)
- BER. Ah! Ia, ja.
- MAR. ¿Què dius?
- BER. No, rê.
(*Se'n van.*)

ESCENA DARRERA

Duc

Oh! Encare tinc esperançal
La trama marxa endevant,
i ja s'acosta l'instant
de completar ma venjança.
Anémse'n. Falta gravíssima
fóra que aixís m'atrapés
algú. ¿I aquest soroll .. què és?
Les rates. ¡Reina Santíssima!
(*Fuig. Passen les rates amb formatges, llonganisses. etc.*)

QUADRO II

MÜSICA

Plaça.

ESCENA PRIMERA

REI, COMTE i NOBLES

COMTE Vós esteu molt enfadat
i jo ho estic més encare.

REI La voluntat d'en *Bertoldo*
ja sabèu que es respectada,
i l'Enric, robant la noia
que'n *Bertoldino* estimaba,
devant meu i la noblesa
s'ha portat com un infame.

COMTE Si Vos ho sentiu així,
¿què haig de fer jo que só 'l pare?
Sort que 'l saber m'aconsola
que la noia despreciaba

a aquest ximple *Bertoldino*;
era d'Enric la seva ànima.
REI No desconec, amic Comte,
que la boda projectada
era un plan descabellat;
més de complir la paraula.
COMTE ¿Ont deu ser la meva filla?
REI Ja han retornat els meus guardes
i per més que han cercat molt,
en lloc del mon l'han trobada.

ESCENA II

Dits i MARCOLFA

MAR. Senyor rei, ja l'hem trobat.
TOTS Quí?
MAR. El meu fill, allí està ara
platicant-lo 'l sabi Hermini,
i venen aquí a la plaça
per un plan que potser logri
acabar tanta amalgama.
REI Sa voluntat deu complir-se.
MAR. ¿I si ell digués a les clares
que no vol a la Palmira?
COMTE Oh! sí, feu-ho.
REI No vull farses.
MAR. ¿Però, Vós permeterieu
que retirés la paraula?
REI No ho sé; sols sé que tinc odi
a l'Enric per tanta infamia,
i que, si'l trobo, el desarmo
de cavallé i no'l vull patge,
i que si ara en *Bertoldino*
deia que no vol casar-se
amb la Palmira, tindria
de veure la vritat clara,
per permetre que li fos
la Palmira retirada.
Anem.
TOTS Anem.
REI Se li té
de donar el què demana.

ESCENA III

MARCOLFA, *després* BERTOLDINO *i* HERMINI

MAR. Veiam si podrèm lograr ho.
HERMINI Creume; tens cap de carbassa.
BER. De carbassa o de meló
jo la vull, es rica i guapa.
MAR. (Faré venir la donsellà.
Entreteniu-lo per ara.) (*Apart a Hermini.*)

ESCENA IV

BERTOLDINO *i* HERMINI

HERMINI ¿Sabs què és casar-se?
BER. M'ho penso.
Un home i dòna que's casen.
HERMINI Et descuides una cosa;
dos que's casen estimant-se.
BER. I bé, què? Jo aquella noia ..
HERMINI Ella no't vol, i si't cases
amb noia que no t'estimi,
t'esposes, com devegades
succeeix, a que t'adornin...
BER. Bé, que m'adornin.
HERMINI Amb rames.
Així em va passar a mi
amb la dòna, la Mariagna.
BER. Milló; així semblaré un toro;
seré valent; ja m'agrada.
HERMINI No m'enténs. (Ja son aquí.)
BER. (I tinc d'anar per la carta.)

ESCENA V

Dits, MARCOLFA i DOMINGA

- MAR. *Bertoldino*, aquí't presento
la noia de que't parlaba.
- BER. Ara jo no estic per ella.
- DOMIN. Ja no vull pas tanta instancia.
- HERMINI Home, parla-hi; no hi perts res.
(A Bertoldino.)
- MAR. La ocasió la pinten calva.
procura ferte'l ben teu.
- DOMIN. Més si no vol escoltar-me.
- HERMINI (En el grupo d'ell.)
Quedèm que li parles.
- BER. Bé;
li diré en poques paraules.
- MAR. Molta astucia.
- DOMIN. La tindré.
- HERMINI Enteniment.
- BER. No me'n manca
- MAR. Anem. (Veiam si m'el pesques)
(A Dominga.)
- HERMINI Anem. (Veiam si la casses.)
(A Bertoldino.)

ESCENA VI

DOMINGA i BERTOLDINO

- DOMIN. (Si logro casar-me
amb aquest xicot,
deixo el palau regi
i la Cort i tot.
Tindré lo que'm dona
plaher més inmens.
Seré pastoreta
de cabres i bèns.)

- BER. (Ben mirat, es guapa,
no te mal pamet.
¡Però es una criada!
¡No vull, cà barret!)
- DOMIN. Escolta una mica.
- BER. No'm tractis de tu.
- DOMIN. Si tú no m'estimes
torment tinc segú.
- BER. Doncs veste'n depre:sa
a cal cirugià,
perque no t'estimo
ni't vull estimâ.
- DOMIN. ¿Potser no t'agrado?
¿No veus quin peuet? (Enseyant-li.)
¿No veus quina cara?
¿No veus quin ullet?
(Fent-li l'ullet. Bertoldino fa un «Jui!»
exaltat.)
I a més et regalo
si't veig a mos peus,
el cor i altres coses
que tú no les veus
Oh! ¡Sí Bertoldino!
De cert et vull jo.
¿Potser no t'agrado?
Respon-me: sí o no.
- BER. M'agrada aquest aire,
m'agrada aquest peu.
aquesta carona
i aquest ullet teu.
M'agrades d'un modo
que no pot ser més.
- DOMIN. ¿De veres?
- BER. T'ho juro.
Es casi un eccés.
M'agrades per guapa,
per viva també,
més jo'n vull un'altre
i't dic: — Passiobé.
- DOMIN. Infame!
- BER. M'aguanto
- DOMIN. Estime'm.
- BER. No, i no.
No m'hi faig amb pobres;
prou pobre soc jo.
- DOMIN. Vaig a la Marcolfa

i tot ho sabrà,
BER. Dona-li recados
si te'n vas allà.
DOMIN. Traidor.
BER. Me'n alabo.
DOMIN. T'estimo.
BER. Millor.
DOMIN. Jo't vull.
BER. Sacrifica't,
i mora't d'amor.
DOMIN. Adeu.
BER. Felís viatge
DOMIN. Fins veure'ns.
BER. Mai més.
DOMIN. El teu cor desitjo
BER. El teu no'm fa'l pes.
DOMIN. Ets l'home més terco.
BER. Ets dòna... *xiton*.
DOMIN. ¡Qué soc desgraciada!
(Se'n và.)
BER. (Que'n tinc de *tesón*.)

ESCENA VII

BERTOLDINO

Aquesta pobre xicota
ara's morirà per mí..
Si podien dir-ho així
molts que porten malla i cota
He tingut la forsa tota
per poder-la despreciar...
Jo amb l'altre m'haig de casar
per més que a mí's faci sorda...
Ah! ¡La carta! Ara'm recorda.
L'haig de pendre al hortolà.
(Se'n và.)

QUADRO III

Jardi. Cascata al fons. Un ruquet fermat a un arbre prop dels bastidors.

ESCENA PRIMERA

DUC *i* aviat ESTORNELL

No trovo a n'en *Bertoldino*
i el cerco amb l'ansia més viva.
Tinc de descobrir el lloc
on l'Enric té a la Palmira.

ESTOR. ¿Ja teniu aquella carta
que quedà l'Enric d'escriure
al hortolà, descobrint-li
el lloc on té la Palmira?

DUC Me l'ha de dû en *Bertoldino*,
que com ell es un benigne,
al hortolà la pot pendre
sense donar-li suspita.

ESTOR. Però ja'm fa por, que tarda.
Bé té de ser per 'quí dintre.
Cerquem-lo.

DUC Sí, sí, cerquem-lo,
perque'ls nirvis tots ja'm tiben.
No vull que aquesta vegada
els meus plans em facin figa,
com fins ara m'ha succeït.
Anem a cercâ a aquest ximple.

(Se'n van.)

ESCENA II

MARCOLFA *i* DOMINGA

DOMIN. Salut, senyora Marcolfa.

MAR. El mateix et dic, Dominga.

DOMIN. Us vinc a dur la contesta

- de com ha anat l'entrevista.
MAR. ¿Què ha passat?
DOMIN. Que'n *Bertoldino*
no'm vol. (Trencant a plorar.)
MAR. No't trastornis, filla.
DOMIN. Jo li he fet totes les festes
que agradar-li més podien;
m'he posat ben currutaca,
i fins m'he passat la pinta,
m'he fet monyo, m'he omplert tota
de penjarelles i cintes,
i'l vostre fill, per resposta,
m'ha plantat que no'm volia.
MAR. Te la Palmira a la clepsa.
DOMIN. Sí, la te a la barretina.
I jo a aquesta fastigosa
que d'en *Bertoldino*'m priva,
l'esgarraparé On la trovi
li clavo la gran tunyina.
MAR. ¡Si que vens desatinada!
DOMIN. Està clar que'm desatina.
Jo a en *Bertoldino* l'estimo.
MAR. ¿N'estàs certa que l'estimes?
DOMIN. ¿I no veïeu qué es tan maco?
MAR. Això, qui ho nega li *quita*.
DOMIN. M'agrada, amb aquella fatxa
de ximplici.
MAR. (Ahl ximplicial)
DOMIN. I després diu les bestieses
amb una gracia...
MAR. Divinal
DOMIN. Jo n'estic enamorada.
MAR. Doncs, no t'espantis, Dominga.
(Aquesta noia es la dòna
que'l cel al meu fi l'envia.)
Per tú serà en *Bertoldino*,
que tú te'l mereixes, filla.
DOMIN. Mirèu, ara ve per llí.
MAR. Deixa'm-hi parlâ una mica,
i veuràs com cap al últim
ne faig per tú la conquesta.
DOMIN. A les vostres mans ho deixo.
MAR. Ves i en ta sogra confía.
(*Se'n và Dominga.*)

ESCENA III

MARCOLFA i BERTOLDINO

BER. (*Corrent.*) ¡Correu, mare! ¡Correu, mare!
N'he fet una de bonica.

MAR. ¿Què has fet? Alguna desgracia.

BER. Veurèu que he vist una pila
de grues, que an el corral
baixaben, i allí's bebíen
l'aigua de la abeuradora
que hi tenim per les gallines.
Jo que he dit: ¿Us beheu l'aigua?
Me la pagarèu, maleídes.
Jo que me'n vaig al celler,
ompló tota una botija
d'aquell ví ranci tan bò
que un sol trago ja capgira,
i'l buido a l'abeuradora,
i are les grues maleídes,
amb l'oloreta del ví.
hi han baixat totes unides
i s'estàn emborratxant,
caient per'llí estamordides.
Ara me'n hi tornaré
i mentre'ls dura la viga
les posaré totes preses.
¿Què tal, es bona partida?

MAR. Bé, ja te'n hi tornaràs.
Ara't vull parlâ una mica.
¿Qué no t'ha agradat la noia
que t'hi cercat?

BER. ¡Ni futil-lal!
Si'm torna a vení al devant
amb fineses i caricies,
li faig un fart de revessos
que ha de jeure quinze dies.
Però, escolta...

MAR. Res escolto.
BER. Jo'm vull casâ amb la Palmira,
que's la noia més remaca
que hi ha an el món i ses illes.
Jo la vull perque fa olor
i te unes manetes fines,

i m'ho ha dit qui ho pot saber
que's una noia molt rica.
Si vós no sigússiu tonta
també a casa la voldrieu.
Escoltèu; per dents, te perles,
cabells d'or... sos ulls que brillen,
m'han dit que son dos diamants,
els llavis son... ¿còm en diuen?
de coral. Amb això, mare,
no sigúeu tonta. Que vinga,
jo m'hi caso, ens l'enduèm,
i avui per demà que siga
que passèm algun apuro,
que se'ns perdi la cullita,
en lloc de vendre'ns les cabres,
agafèm a la Palmira,
la portèm a un argenter,
i ell, veient-la tant gurnida,
ja podèu pensar, ens dona
tot el diner que'ns convinga.

MAR.

¿Ja has acabat, poca solta?

BER.

He acabat i prou palica.

La Palmira i ningú més,
i no'm vinguèu amb Domingues.

MAR.

Ja està vist; no'l puc tombar.

¡Valga'm la Verge Santíssima!

BER.

Calleu!

(Adonant-se del ruc.)

MAR.

Què?

BER.

¡Qué estèm perduts!

MAR.

¿Qué estèm perduts?

BER.

Ens sentíen.

Ens escoltava aquest ruc
i ara portarà l'espia
d'això que us he dit, que vull
vendre'm la dòna.

BER.

No tingues

cuidado.

BER.

Cà! Ho xerrarà.

Si molt convé ja'l teníen
posat aquí per sentir-nos.

Però no se'n podrà riure.

MAR.

¿Què vols fê ara, cap cigrany?

BER.

Escarmentar-lo...

MAR.

¿No mires

què es una bestia?

BER.

Jo soc

més bestia que ell.

MAR. En ta vida,
des que al món et vaig posar
has dit cosa més ben dita.

BER. Li tallaré les orelles.

MAR. Què dius ara.

BER. Desseguida!

(*Es treu unes estisores i se'n và cap al ruc.*)

Aixís no podrà explicar
el que ha sentit.

MAR. Vina! vina!

BER. ¡Qué vagi a escoltar converses!

(*Talla les orelles al ruc.*)

MAR. Les hi talla. ¡Ai de mí trista!

El ruc es de l'hortolà
i'ns mourà una sarracina.

BER. (*Amb les orelles del ruc a la mà.*)

Que torni a ser tafaner.

MAR. Un menescal desseguida.

(*Se'n và amb el ruc.*)

Si ja he dit trenta vegades
que'm tens d'acabar la vida.

ESCENA IV

BERTOLDINO i DUC

BER. An els burros que m'escolten,
d'aquest modo se'ls castiga.

DUC *Bertoldino!* ¡Ai, A Déu gracies!

BER. ¿Qué ja heu dinat?

DUC ¡A on et fiques!

¿Ja tens la carta?

BER. Fa estona.

L'hortolà allí la llegia;
jo qué sí que al punt m'amago;
la plega i la fica dintre
de la butxaca del gec.

—Ja sé on la tens. — Com surtía,

jo'l segueixo; se'n và al hort,

i en mànegues de camisa

se'm posa allí a plantà bledes,

penjant el jec a una alsina.

Jo... veurèu si só aixerit...

he pensat un gran arbitre

per tenir la carta.
DUC Quin?
BER. Pendrer-li d'on la tenia.
DUC Si que ha sigut bon enginy.
I ara, ¿on es la carta? Vinga.
BER. Oh! l'he enterrada en un sot.
DUC Doncs, pórtala desseguida.
BER. Ara la vaig a cercar,
però tinc d'entretenir me
per agafâ un vol de grues
que hi emborratxat allí dintre.
DUC Bé, lo que convé es la carta.
BER. Oh! les grues fugiríen.
DUC Doncs porta també les grues,
mentres tornis desseguida.
BER. Doncs les grues i la carta.
¡Qué riurèu!
DUC Prou! ¡Una pila!
(Bertoldino se'n và corrents.)

ESCENA V

DUC, *aviat* ESTORNELL

DUC Sort que avui s'acabarà,
o sinó crec que'm moria
de tractâ amb aquest tros d'ase.
ESTOR. ¿La carta?
DUC Ja l'hem cullida.
Ara la dú en *Bertoldino*.
¿I la gent?
ESTOR. Ja està reunida,
per partir cap a on resulti
que s'amaga la Palmira.
DUC Ja ho sabrèm d'aquí un moment.
Ja sabs que aixís que la tinguen,
me l'han de dur cap a fora
del regne.
ESTOR. Aquesta consigna
tenen els que allí s'esperen.
DUC Jo empendré al punt la partida.
M'hi caso en el primer poble
de la frontera suïssa,
i després escric al sogre
que si vol veure a sa filla,
enviant-me el dot, li prometo

donar-li el goig que desitja.
ESTOR. Si us va bé, es un gran projecte.
DUC Ja vé amb la carta aquell ximple.
BER. (*Dins.*) ¡Les grues! ¡Mirèu que'n porto!
ESTOR. ¿Què es tot allò que tregina?
DUC ¡Qué sé jo! Son unes grues
que ha cassat.
ESTOR. En dú una pila.

ESCENA DARRERA

Dits i BERTOLDINO

(*Amb la cintura voltada de grues i una carta a la mà.*)

BER. Mirèu les grues.
DUC ¡La carta!
BER. Teniu. (*S'enfila endut per les grues.*)
¡Ai, ai!
DUC (*Estirant la mà.*) ¡Maleit sigal
BER. M'en vaig al cel amb les grues.
DUC ¡Tira la carta!
BER. Abur!
ESTOR. Tira!
¡Quí sab aon se'n và a parar!
DUC Mal haja qui tracta amb ximpls.
(*Es pica el cap desesperat. Bertoldino se'n và per munt.*)

QUADRO IV

Saló del Palau

ESCENA PRIMERA

REI, HERMINI i CORTISANS

HERMINI Satisfent les vostres ordres
aquí'm presento, Senyor.
¿Què volèu del sabi Hermini?
REI Dies ha, sabi varó,

que us vaig dar de *Bertoldino*
vigilancia i direcció.

¿Còm està dels seus estudis,
ara vull que'm diguèu vós?

HERMINI Molt tossuda es sa rudesia,
però 'l meu saber pot molt
i espero d'aquí pocs dies
fer-me'l mirall de la Cort.
Retòrica i matemàtiques
no sabrà ni molt ni poc,
a l'escriure hi tira coses,
de llegir saber no'n vol,
i pe'l que toca a la solfa
no sabrà mai que's un dò.
Però farà cortesies,
ballarà dalt d'un punxó,
i's posarà una casaca
com el noble més puntós.

REI

Ja es el que basta.

HERMINI

I li sobra
per surar dins de la Cort.

REI

Doncs aixís que après ho tingui
escribiu-me quatre mots,
que'l casarèm sens tardansa
amb qui li va inspirà amor.

HERMINI

No deixaré de complaureus.
I si no es trencaus les raons,
aniré al laboratori,
que estic fent l'operació
d'embalsamar sargantanes,
i si m'allunyo un segón,
fora facil que'm fugissen.

REI

¡Aneu, aneu! ¡Per favor!
I en estàn, envieu-me'n una
per tenir-la an el saló (*Hermi se'n va.*)
¡Quin sabil! Jo quan hi parlo
ja m'estamordeixo tot.

ESCENA II

REI i COMTE

COMTE

Senyor, no se'n trova rastre.
La noia no's trova en lloc.

REI

¿I l'Enric?

COMTE

Tampoc se'l trova.

REI

S'ha lluit el tal minyó
L'endemà que'l faig ministre,
deixa'l ministeri sol.
Peró no eixirà la seva;
jo he contret l'obligació,
i la noia amb *Bertoldino*
es casarà, ni que tots
els galans se la emportessin
de la terra al negre fons

(*Se senten plors a dins.*)

¿Què es això?

COMTE

Plora una dòna.

REI

¿Més tragedies? Còm hi ha mon,
que ja comenzo a cansar-me
de les coses de ma Cort.

ESCENA III

Dits i MARCOLFA

MAR.

¡Ai, Senyor!

(*Plorant.*)

COMTE

Si es la Marcolfa.

REI

¿Què us causa tan gran trastorn?

MAR.

¡Ai, Senyor! ¡Quina desgracia!
En *Bertoldino*...

COMTE

¿S'ha mort?

MAR.

Potser sí, en aquestes hores.

REI

Jesús! ¿Còm ha estat això?

MAR.

Ha agafat un vol de grues,
se les ha posat al cos
i se l'han endut enlaire

REI

¡Ja, ja, ja! Si que's xistós.

MAR.

A Vós us fa molta gracia...

REI

Perdona.

MAR.

Doncs a mí no.

Perque quan ja anava enlaire,
se li ha trencat el cordó,
i ha caigut dins d'un safreig
el pobre fill del meu cor,
que no crec que ho conti. Ara
el porten aquí mig mort,
amb set costelles trencades,
que no respira ni's mou.

REI Si que ha estat una desgracia.
Que's vegi quan fer-s'hi pot,
que'l portin corrents. — ¡Ai, pobre
Bertoldino del meu cor!
COMTE Ja l'entren.
REI Amb molt cuidado.
MAR. Ja no guardarà més porcs.

ESCENA IV

*Dits, i CUATRE HOMES que porten a BERTOLDINO
estès en una llitera*

REI Deixeu-lo aquí amb molt cuidado.
MAR. Si ni te respiració.
*(Acostant-se a la llitera que han deixat a un
costat. Els homes se'n van.)*
REI *Bertoldino...*
MAR. No contesta.
REI Curarà, no tingueu pô.
Que s'avisi a tots els metges
de la ciutat. Els vull tots.
(Surten els nobles corrents.)
Que s'avisi al sabi Hermini,
que's al seu quarto.
COMTE Hi vaig jo.
REI Que deixi les sargantanes,
perque's cas que conve molt.
COMTE *(Hi vaig jo, que vull parlar-li
de camí, perque'l favor
em faci, de que sa ciencia
m'engiponi allò dels nois.)* *(Se'n va.)*
REI No't trastornis. que ara els metges
te'l posaràn ben sà i bò.
MAR. Deu ho vulga.
REI Ja s'acosten.
Deixem-los està aquí sols,
que a vegades diuen coses
que no pot sentir totom.
(Se'n va amb Marcolfa.)

ESCENA V

COMTE i HERMINI, *vestit amb toga.*

BERTOLDINO *a la llitera*

COMTE   Doncs a vós us ho encarrego.

HERMINI   Veuré si trovo manera.

COMTE   Si l'hi treieu la fal lera
cinc mil dobles us entrego.

HERMINI   Potser la mort li treurà.

COMTE   Cà! Per çò estic prenent mides.
Els ximpls tenen set vides
com els gats; no's morirà.

HERMINI   Jo hi faré lo que hi sabré.

COMTE   ¿Perque's mori?

HERMINI   Perque us deixi
la noia en pau, i accedeixi
a casarse amb qui convé.

COMTE   M'en vaig que ja son aquí
els metges.

HERMIMI   Els demés sabís.
Molt grans seràn el agravis
del mal si no'n pot surtí

(Entran els metges i'l Comte se'n va.)

ESCENA VI

HERMINI i METGES, *am toga i birret, carregats de llibres,
xeringues, ampolles i pots.* BERTOLDINO *a la llitera.*

HERMINI   Deu vos guart, sabís doctors.

UN METGE   I a vós també, gran Hermini.

HERMINI   S'ha prés aquí el determini
de fer-vos venî, senyors,
per un cas de gravetat
que ara acaba de succeî.
Posèm el malalt aquí.
(Coloquen la camilla al mig i formen rotllo.)

I ara amb gran solemnitat,
ja que al nostre tino bô
cap requícia queda oclta,
podrem tení una consulta.

METGE   Bé, entenems. ¿Quí ho paga això?

- HERMINI Jo'n responc i ho paga el rei.
METGE Aixís, tirem endevant.
HERMINI Al pacient anem mirant
segons prevé nostra llei. (*Abaixant-se.*)
Bertoldino! Crec, per sort,
que tot es podrà compondre.
Noi! (*Sacsejant-lo.*)
- BER. Home, no us puc respondre.
¿Què no veieu que só mort?
- HERMINI Diu que's mort, més jo no ho crec.
No ets mort, home. Veiam, gira't.
«Mortus est qui non respirat.»
I ell respira sense ofec.
¿Què opinèu?
- METGE Quan ell ho diu,
bé ho sabrà si es mort o no.
- HERMINI No ho admeto, no senyô.
¿Vols un trago?
- BER. Vinga.
- HERMINI Es viu.
Ja tenim averiguat
que no es mort, per ditxa grata.
- METGE (*Aquest sabi es molt sabata.*)
- HERMINI Busquèm de què està atacat.
Bertoldino.
- BER. ¿Què volèu?
- HERMINI ¿Què t'ha passat?
- BER. Que he caigut.
- HERMINI ¿I a quina part has rebut?
- BER. Busqueu-m'ho i m'ho trovarèu.
- HERMINI Acosteus a examinâ.
(*Els metges s'agrupen i examinen a Bertoldino.*)
Parla, o al ninxo t'enfoneses.
¿D'on has rebut?
- BER. De les llonses.
- HERMINI (*Després d'examinar-lo.*)
De les llonses estàs sà.
- BER. Potsê es un xic més amunt.
- HERMINI Tot funciona sens trevall.
- BER. Potsé es un xic més avall
- HERMINI Més avall tot està a punt.
- BER. Bé, doncs, busqueu-ho; no ho sé.
M'he fet malbé alguna cosa.
- HERMINI Gran problema se'ns proposa.
¿Què us sembla què hi ha que fê?
- METGE Jo li daría la ruà.

- HERMINI No es cas de remei tant vius.
METGE Potsé'l pastor de Darnius.
HERMINI Si crec que ja es mort temps ha.
METGE ¿l provar la llet de burra?
HERMINI Res d'això.
METGE Si rê us agrada.
HERMINI La medecina indicada
fora donar-li una surra,
perque'l xicot no te rê
i lo que fa es el gandul.
METGE Rato ha veig que's un taul,
però no s'ha de sabê.
Hem de dir que estava mal
i que l'hem salvat nosaltres.
Amb això uns remeis o altres
receptar-li crec que cal.
HERMINI Deixeu-me receptà a mí,
que'm guanyaré una gangueta.
Alsa't, noi.
BER. Si estic ha dieta,
i estic a punt de morí.
HERMINI ¿No veus que ja t'hem curat?
BER. Això ja es un'altre cosa.
HERMINI Escolta ara'l que's disposa
per deixar-te ben salvat.
(Bertoldino salta de la llitera.)
BER. Bé saltes prou deligent.
Com diuen que ja estic bò.
Si tinc de dir-vos-ho, jo
mai m'he trovat malament.
Més com he vist gresca tal
de corre i ficar-me al llit,
i'ls plors de la mare, he dit:
vaja! dec estar molt mal.
HERMINI (Guanyarèm les sis mil dobles
que'l compte Robert acaba
d'oferir-me) Estàs molt grave.
BER. ¿De debò? (*Espantat.*)
HERMINI Els tractes nobles
que aquí a la Cort t'han donat,
t'han malmès la calavera,
i ara 't troves de manera
que't veièm atrotinat.
¿Busques la mort?
BER. Que no vinga.
HERMINI Doncs ton remei es ben clar.

La ciencia te'l pot donar,
i es, casar-te amb la Dominga.
Ella es dòna de salut
i te la portarà a casa;
si no la vols i fas l'ase,
ja sabs que't toca; cucut!
¿I la Palmira?

BER.

HERMINI

Ta sort

es deixar-la.

BER.

Doncs ja està

Si també m'ha d'enterrà,
no'n fa res d'un marit mort.

HERMINI

¿Es dir que prens l'altre?

BER.

Vinga.

HERMINI

Ja estic coronat de gloria.

BER.

Res de Palmira.

HERMINI

Victoria!

BER.

I que'm portin la Dominga.

ESCENA DARRERA

Dits i MARCOLFA, i després REI, REINA i COMTE

MAR

¿La Dominga vols, fill meu? (*Abrassant-lo.*)

BER

Com que diu que o sino 'm moro.

HERMINI

Vaja!

MAR.

D'alegria ploro.

Ja tinc nora del bras meu.

BER.

Per xo, ja m'agrada, ja.

Déu n'hi dó de la Dominga.

REI

¿Còm està?

MAR.

Sa altesa vinga.

¡Gran motiu de goig hi ha!

Ja renuncia en *Bertoldino*

a tení tant noble esposa,

i amb dreta raó 's disposa

a seguir son baix destino.

REI

¿Es això cert?

BER.

Ja està dit.

REINA

Ens dones una alegria.

REI

No vull que s'acabi el dia
sense que amb festa i burgit,
se celebri 'l casament
de la flamanta parella,
que cerquin a la doncella,

que's cerqui al bisbe al moment,
i junts tots en professó
al camp ens dirigirèm,
i a n'el cap celebrarem
aquesta rústica unió.
Tú, Comte, envia missatge
a la Palmira i l'Enric.
I ara, *Bertoldino* amic,
avants d'empendre el viatge,
vull que'm diguis qui va sê
que't va afectâ amb la Palmira.

BER.

Un Duc que tot ho regira.

MAR.

I que crec que no us vol bé.

REI

¿El Duc del Castell?

BER.

Això.

REI

Que me'l cerquin desseguida.

Ja pagarà la partida
sense que li valgui 'l plò

(*El Comte se'n va.*)

I ara la festa.

MAR.

Anèm, fill.

BER.

Bé 'ns darèu un bon dinar.

REI

Sí.

BER.

Per xò, que per casar
no convé 'l ventre en perill.

(*Se'n van tots.*)

QUADRO V

*Campinya vistosament adornada. A un costat
un altar amb flors.*

ESCENA ÚNICA

*Desfila la comitiva de la qual formen part el REI, la
REINA, NOBLES, ALDEANS vestits de festa, el BISBE,
ESCOLANS, etc., i al final BERTOLDINO i DOMINGA, dalt
d'un carro de blat. Al acabar-se la professó baixen del
carro. MARCOLFA i ESTORNELL surten darrera d'ells.*

*A poc, COMTE i DUC. Darrera PALMIRA, ENRIC
i GUARDIES.*

ESTOR.

¡Qué visquen els nuvis!

TOTS

Visquen!

BER.

¿Què 'ns fan els aspergis ara?

- REI No's farà la boda encara,
puig avans de tot vull que isquen
castigats tots els traidos
- COMTE (*Surtint amb el Duc pres entre guardes.*)
Aquí està'l que conspirava.
- DUK Ja veig que m'equivocaba.
Siguèu amb mí piadós.
- REI Ja he fet us de prou clemencia.
- DUK ¿Altre cop cap al desterro?
- REI Pres i carregat de ferro
a esperar justa sentència.
(*Els soldats se l'emporten.*)
- ENRIC (*Surtint amb Palmira.*)
¿Serà cert que'ns perdonèu?
- REI Us perdono, i per lograr
que no us puguin mal posar,
demà, sens falta, us casèu.
- PAL. Jo de goig em desatino.
- BER Au, que jo ja tinc casera.
- REI El senyor bisbe allà espera.
Casêm ara a en *Bertoldino*.
- MAR I puig ja sa pau no arrisca,
deuli tots l'enhorabona.
- BER. Gracies per mí i per la dòna.
- ENRIC ¡Visca en *Bertoldino*!
- TOTS Visca!

(*Tot agiten barrets i mocadors; el Rei porta a Bertoldino a l'altar. La Reina a Domingo. Gruzo. Teló.*)

FI DE LA FARSA

CATALEG de les obres de Frederic Soler (*Pitarro*)
 que's troben de venda a la *Llibreria de Bonavia i Durà*
carrer Boqueria, 20. Barcelona.

UN ACTE

	Ptes.
A la vora del mar. Comedia . . .	1
El ret de la Sira. Comedia . . .	1
Cura de moro. Comedia . . .	1
El jardí del General. Comedia . .	1
La vivor de l'estorneil. Comedia	1
La mosca al nàs. Comedia . . .	1
Cafè i Copà. Comedia . . .	1
La dòna i la ballarina. Comedia	1
Per carta de més. Comedia . . .	1
Els cantis de Vilafranca. Co.	1
Palots i ganxos. Comedia. . .	1
La Rambla de les flors. Sarsuela	0'50
La Buifarra de la Llibertat.	
Comedia . . .	0'50
¡Coscs del oncle! Comedia . . .	0'50
Les pídores de Holloway. Co.	1
Un barret de rialles. Comedia . .	0'50
En Joan Doneta. Comedia . . .	0'50
El Boig de les campanilles. Co.	0'50

DOS ACTES

La casaca i la casulla. Comedia.	1'50
La Campana de Sant Llop. Co- media . . .	1'50
El Teatre per dins. Comedia. . .	1'50
El Sagristà de S. Roc. Sarsuela.	0'50
La fira de S. Genís. Sarsuela. . .	0'50
El Moro Benani. Sarsuela . . .	0'50
El pla de la Boqueria. Sarsuela.	0'50
Donya Guadalupe. Sarsuela. . .	0'50
La festa del barri. Sarsuela . . .	0'50
Els estudiants de Cervera. Sarl. ^a	0'50
A posta de Sol. Sarsuela . . .	0'50
Els Pescadors de Sant Pol. Sarl. ^a	1
La Sabateta al balcó. Comedia . .	1
La Esquella de la Torratxa.	
Sarsuela . . .	0'50
El Cantador. Comedia. . .	0'50
Ous del dia. Comedia. . .	0'50
Si us plau per força. Sarsuela . .	0'50
Un mercat de Calaf. Comedia. . .	0'50
La Vaquera de la piga rosa	
Comedia . . .	0'50
Les carabasses de Montroig. Co- media . . .	0'50
El punt de les dòncs. Comedia. . .	0'50
Els Héroes i les grandeses. C. ^a	0'50
El castell dels tres dragons.	0'50
La venjansa de la Tana. C. ^a	0'50

TRES ACTES

La Rosa blanca. Drama. . . .	2
La fals. Drama. . . .	2
Les modes. Comedia	2
La bala de vidre. Comedia	2
L'Hostal de la Farigola. Co- media	2
El dir de la gent. Comedia	2
El Campanar de Palma. Drama. . .	2
Les papellones. Comedia. . . .	2

	Ptes.
L'àngel de la guarda. Comedia.	2
L'Urbanitat. Comedia	2
Els polítics de gambetto. C. ^a	2
El didot. Comedia	2
L'Hereuet. Comedia. . . .	2
La qua de palla. Comedia. . . .	2
El primer amor. Drama	2
Or. Drama	2
L'Apotecari d'Olot. Comedia . .	2
Les francesilles. Comedia	2
L'últim Rei de Magnolia. Sar- suela	1
El Comte l'Arnau. Drama. . . .	2
100,000 duros. Drama. . . .	2
Barba Roja. Drama	2
La Rondalla de l'infern. Drama.	2
El monjo negre. Drama	2
El llibre de l'honor. Drama	2
Les joies de la Roser. Drama. . . .	2
O Rei o res. Drama	2
El Rector de Vallfogona. Drama	2
El collaret de perles. Drama. . . .	2
La dida. Comedia	2
El ferrer de tall. Drama	2
Els Segadors. Drama	2
Senyora i majora. Drama. . . .	2
El Contramestre. Drama	2
Cercol de foc. Drama	2
La banda de bastardia. Drama . .	2
La ratlla dreta. Drama. . . .	2
Sota terra. Drama	2
El pubill. Drama. . . .	2
El illiri d'aigua. Drama. . . .	2
Batalla de Reines. Drama. . . .	2
La pena de mort. Drama	2
La Creu de la Masia. Drama. . . .	2
La filla del marxant. Drama. . . .	2
El forn del Rei. Drama. . . .	2
Els Claus de Girona. Drama . . .	2
Els Egoistes. Comedia. . . .	2
El Veguer de Vic. Drama. . . .	2

QUATRE ACTES

El trinc del or. Comedia	2
La bruixa. Drama. . . .	2
El plor de la maratra. Drama . . .	2
El timbal del Bruc. Drama	2
Les eures del mas. Drama	2
El Rustic Bertoldo. Comedia	2
Bertoldino. Comedia	2

CINC ACTES

Judas de Keriot. Drama	2
Jesús. Drama	4
El bressol de Jesús. Drama	2

POESIES PREMIADES

Un volúm en foli, de 400 pla- nes, contenint 115 poesies, amb il·lustracions de Padrós.	1
---	---